

icke på trån och icke hitta de ens alltid hit upp till oss, om vi också fått höra många nog, ja kanske de allra flesta och förnämsta.

\*

Utan gensägelse är *Ladislaus Mierzwinski* den konstnär som väkt det största uppseendet i vår hufvudstad under nu tilländalöpande år. Såsom en elektrisk stöt gick klangen af hans namn genom alla och den som blott kunde, skyndade att försäkra sig om biljetter till Mierzwinski-konserterna i januari. Den ståtliga sarmaten med den fenomenala rösten kom och segrade — segrade öfver hela linjen, öfver publik och kritik. Men villigt böjde man sig och för trollmakten af denna härliga, guldrena stämman. Det var dessutom ett sådant säkert mästerskap i tekniken och en så fulländad konst inom den tyvärr tränga bransch sångaren rörde sig, att endast en bornerad konstnär kunde ha tagit sig anledning att skriva någonting illa på den chevalereske tenorens räkning. Att hans sångkonst förnämligast skulle röra sig inom området af den italienska operarepertoaren var ju naturligt. Då gud gifvit en människa några bländande höga toner, men icke skapat tyska liederkomponister som anbringa höga C:n i sina „sånger med klaverackompanjemang“, är man ju tvungen att gripa till det som fins och sjunga Meyerbeer och Rossini.

En lika exotisk företeelse som Mierzwinski var på sitt sätt pianisten fru *Teresa Carreño*, en kraftfull, vacker sydamerikanska. Hon biträdde första gången vid en sinfonikonsert i februari och väkte då uppseende för sitt temperamentfulla återgifvande af Griegs klaverkonsert. Norrmannen Grieg tolkad af en sydamerikanska! Nordiska vildrosor omsatta i tropikens vulkaniska jordmon! Emellertid förfogade fru Carreño öfver ett förvånande kvantum måttfullhet, ja kyla, som ingalunda tyktes ackordera med konstnärinnans passionerade apparition och mörkglödande ögon. I följd häraf förmådde hon icke, trots sin kolossala kraft i anslaget, granna teknik och beherskad stränga uppfattning af det spelade, rycka salongen så med sig som hon med en smula frigjord lidelse i föredraget utan tvifvel skulle ha förmått. Att fru Carreño som pianist i vida högre grad väcker beundran i den varma södern, tager jag för afgjort. Där har man ju företrädesvis sinne för den konstnärliga begränsningen och den medvetet återhållna subjektiviteten.

Den tredje i det sydlandska klöfverbladet var italienska basson *Oswaldo Bottero*, som jämte hr

Alarik Ugglå konserterade i Brandkårshuset i september. Att döma af Stockholmstidningarna hade Bottero i den svenska hufvudstaden gjort furor, men hos oss satt det hårdt till att få en någorlunda välbesökt andra konsert till stånd. Hr Bottero var emellertid en sångare som lönade mödan att höra. Hans typiskt rena italienska sångmetod måtte isynnerhet ha studerats med intresse af alla våra sångartister, som hos Bottero kunde inhämta konsten att på ett fulländadt sätt ekonomisera med rösten och dock gifva densamma fullt ut.

Hr Bottero var emellertid försatt i en oriktig miljö då han uppträdde i konsertsalen. Från scenen hade han egentligen bort låta höra sig; man kan tänka sig hvilken praktprestation hans Mefisto i Boitos opera med samma namn måtte vara.

I medlet af januari tog *Ferruccio Busoni* afsked af vår publik med en konsert, vid hvilken han, såsom bruket alt sedan Liszts virtuostid varit hos de stora pianisterna, allena utförde programmet. Busoni är utan tvifvel den mest glänsande konstnär som någonsin varit fäst hos oss. Det var naturligt att vi icke länge skulle få behålla en sådan eminent förmåga, för hvilken ju hela vida världen står öppen. Hr Busoni synes i själfva verket velat se sig om litet hvarstans i vår goda värld. Från Italien har hans väg gått till Tyskland, därifrån till Finland, så till Moskva och nu sist med ett hopp öfver Atlanten till Amerika.

Såsom pianist synes mig Busoni mest påminna om Bülow, så till vida nämligen att man af bägge dessa klaverkonstnärer har en större instruktiv behållning än af någon annan, icke ens den unike d'Albert undantagen. Såsom tonsättare åter är Busoni svårtillgängligare. Hans säreget medvetna och kritiska konstnärskynne afmålas i hvarje takt han komponerar, och just detta vilkorliga vill fjärma ens beundran. Därtill är Busonis polyfont-kontrapunktiska begåfning så ovanligt stor, att i densamma alla andra fantasins yttringar drunkna. Han blir till sist en polyfon skolastiker, som nära nog spetsfundigt umgås med sin konst. Emellertid erbjuder denna snillrika lek med motiven ett ogement stort intresse för musikern och man tager gärna med på köpet alla barockheterna och „spetsfundigheterna“ vid ett så talangfullt, impulsivt och genommodernt sätt att komponera.

Under den tid hr Busoni väskade härstädes såsom klaverlärare vid musikinstitutet var det lika mycket hans geniala personlighet som hans musik-

pedagogiska konst som fånglade de unga. Hans inflytande såsom varm och slagfärdig vapendragare för alt det verkligt stora i musiken var ögonskenligt och mer än någon annan syntes han ega förmågan att kring sig samla hängifna adepter.

Af utländska artister som konserterat under året ha vi ännu att nämna Wienerpianisten *Josef Slivinski*, som gaf en fåtaligt besökt konsert i februari, samt några svenska artister. Om Slivinski är icke mycket att säga. Han var just den pianist som här ofvan afsågs då tal var om de antikverade plockgods-programmen. Såsom exekverande konstnär tyktes han ej tillhöra „de öfversta 10,000“, ehuru man ju ej kan bestrida att hans Schumannspel var poetiskt och vackert.

Sverige bragte oss, utom de två duktiga sångartisterna fröken *Emma Holmstrand* och hr *Otto Edberg*, kompositören *Emil Sjögren* och violinisten *Tor Aulin*. Det ligger i sakens natur att en tonsättare, som i ett annat land söker förvärfva åt sina kompositioner medborgarrätt, icke i första anloppet skall lyckas. Härmed vill jag ingalunda påstå att hr Sjögrens tonsättningar icke skulle vunnit anklang hos vår publik, men jag tror att han icke bjöd oss det bästa han eger — af skäl att det då skulle gålt för körer och solister att inom några dagar inöfva splitternya saker. Hr Aulin däremot hade lättare att slå an. Hans mjukt musikaliska och af konstnärligt svärmeri mättade spel tog åhörarna med storm. Också såsom tonsättare visade sig hr Aulin inneha en betydande rutin och friskt flödande melodisk ådra. Hans violinkonsert, som spelades såsom manuskript, bar talande vittnesbörd därom.

\*

Raden af inhemska konstnärer som under året gifvit konserter i Helsingfors öppnades d. 3 januari af *Hjalmar Frey*. Helsingforsboarne ha så länge beundrat hr Frey i egenskap af sympatisk natur-sångare att han nu, då han med långa mellanrum besöker oss från S:t Petersburg, har mindre lätt att uppväcka samma beundran såsom skolad och utbildad operasångare. Något gör också till saken de sängarmanér från den stora metropolen han införlifvat med sitt föredrag och som förefalla många så främmande. Jag afser främst vibreringen i rösten och det starkt patetiska sångsättet, tvänne saker som petersburgarne fordra, åtminstone af de artister som uppträda i deras egna nationella operor. Emellertid kan jag icke finna att hr Frey i någotdera

afseendet öfverdrifver, så att hans sång därigenom skulle bli mindre musikalisk eller mindre njutbar. Frey sjunger alt med så klokt öfvervägd måtta och förstår att inlägga så mycken känsla och innerlighet i sången att han mer än mången annan borde kunna fångla sin publik. Och det gör han äfven, hrr kritiker må säga hvad de vilja.

Efter Frey kom violinisten fröken *Agnes Tschetschulin* i februari, så sångerskorna fru *Emmy Achté* och fröken *Hulda Hylander* i april samt fröken *Maikki Pakarinen* i september och sångaren hr *Otto Vallenius* i oktober. Fru Achtés återinträdande i det offentliga musikaliska lifvet hos oss hälsades af alla med glädje. Med bibehållen fraicheur i stämman och lifligt dramatiskt föredrag gaf hon såsom novitet den stora duetten ur Wagners „Die Walküre“, däri hr Ojanperä utförde Wotans parti. Fröken Pakarinen fylde icke fullt de — utan tvifvel öfverdrifna — förväntningar vännerna af den unga sångerskans vackra röst ställt på henne efter den första pariservistelsen. Fröken Pakarinen har utan tvifvel en vacker framtid för sig såsom sångerska, men rösten behöfver ännu ans och vård, föredraget djup och lefvande sanning, innan hon kan lämna ifrån sig elevportföljen. Fröken Hylander uppträdde såsom en lofvande koloratursångerska, ehuru med nog liten röst, och hr Vallenius dokumenterade sig såsom en god och rutinerad sångare af den franska skolan.

\*

För att gifva en allsidig bild af musiklifvet i Helsingfors under detta år borde väl de viktiga inlägg, vår orkester och vårt musikinstitut gjort, icke blott kraftfullt betonas, utan i en alldeles särskild uppsats refereras. Måhända gifves mig tillfälle att i en följande revy omnämna dessa två musikaliska institutioners värksamhet och inflytande på vårt musiklif. Det utrymme som denna gång stått mig till buds har annekterats af soloartisterna.

Jag kan dock icke underlåta att ännu med par ord ihågkomma den unga finska tonsättare, som under året så mycket låtit tala om sig och som nu kan sägas ha fullt infriat de löften en lysande och egendomlig begåfning gifvit. *Jean Sibelius* produktiva utveckling har gått genom stråkkvartetten till orkestersättningen, en utan tvifvel sund och normal väg. Med det mästerskap öfver kvartettsatsen som Sibelius redan tidigt förvärfvat, skulle i orkesterbehandlingen alt det öfriga med

lätthet falla honom till. I själfva värdet ådagalade hans första orkesterkomposition, en ouvertyr, utförd på sinfonikonserten i april, ovanlig instrumental mogenhet. Hans därpå följande verk, en ballettscen, visade honom redan såsom fullfärdig orkesterkolorist med de briljantaste färger på paletten.

Arten af hr Sibelius tonsättning är icke lätt att gå in på lifvet. Har man förmåga att försätta sig i den miljö inom hvilken hans egen ande rör sig, skola de rytmiska och harmoniska egendomligheterna i hans musik icke förefalla främmande. Men ett dylikt ingående på kompositörens förutsättningar är absolut nödvändigt för att förstå honom. Fallet är i visst afseende detsamma med Brahms; hvar och en som låtit sig fångas af denne djupsinnige musiktänkare vet att man icke alltid är mottaglig för hans klingande filosofier; man måste först försättas i det erforderliga suggestiva tillståndet.

Men Sibelius egenart, som sålunda icke kan bli njutbar för alla och under alla omständigheter — redan för att till fullo kunna beundra den genialiska polyfona konst som tonsättaren utvecklade, erfordras duktiga fackmannakunskaper — denna egenart är emellertid framsprungen ur det originellaste diktarelyne, ett lynne med egen odisputabel färg och stark nationell dragning. Om någon är kallad att skapa en finsk musik till världen, så är det för visst Jean Sibelius. Vore hans produktion afstannad med det han nu redan gifvit oss, skulle hans verk ändå stå såsom en storartad grundval för en modern finsk musik. Men han är ju som bäst i sin kraftigaste blomning, han har ett helt lif af skapareglädje och fruktbart arbete framför sig. Mätte då milda makter låta det härliga trädet raskt skjuta i höjd med krona och alt!

K. FLODIN.

## Förödmjukelse.

Det var en sommardag 1889. Min vandring denna förmiddag gick genom en tät småskog, som skilde åt tvänne byar i södra Nyland. Ehuru främling på trakten, kunde jag väl taga mig fram, ty stigen var icke villsam. Då den år efter år blifvit trampad af många hundra par människofötter, af hvilka säkert de flesta stigit tunga steg, hade den blifvit hård och nött, ja till och med på de ställen, där den gick fram öfver bärgsklackarna, såg man tydliga spår efter vandrarena.

Hvad jag tänkte på, då en rad af små grå stugor började skymta fram mellan alarna vid skogsbrynet, minnes jag ej nu mera. Måhända genomgick jag i tankarna händelserna föregående kväll.

I den by jag för en timme sedan lämnat, hade jag för en tabrik åhörarekrets af allmogen utlagt om bildningens fördelar och medlen att nå kunskap; jag hade talat varmt och tyckt mig märka, att åtminstone några åhörare lyssnat uppmärksamt och trott på mina ord.

Eller kanske funderade jag på det spörsmål, som ofta opåkalladt tränger sig fram, men som jag hittills icke lyckats tillfredsställande besvara.

Kanske vill du, läsare, säga:

Hvilken är den bästa arten af bildning, och i hvilken mån bereder den människans lycka?

Nå ja, det är en fråga, som är svårlöst, icke därför att man ej kunde gifva ett svar därpå, utan emedan man kan ge för många olika. — — —

Med raska steg vandrade jag fram, klättrade öfver ett gärde, passerade utmed en nedtrampad åkerren, kröp genom ett halföppet led och stod så på gårdsplanen till den närmaste stugan. Första ögonkastet gaf vid handen, att om familjen var gästfri eller ej, så var fattigdomen icke tillfällig gäst, utan en trogen stamkund i detta hem.

Uthusen voro få till antal och halft förfallna. Trappan, som ledde upp till stugan bestod af halfrutna bräder och stockändar; en söndrig fönsterruta var ersatt af ett lager pertor. I dörren stod en yngre barfotad man, iklädd en oren skjorta och byxor upphissade på ett hängsle. Han såg nog reslig och stark ut, men icke dess mindre gjorde den bedröfliga omgifningen, att jag varit frestad att utropa: här saknas en kraftig mans arm, som skulle kunna reparera det

förfallna. Inga spår efter en ordentlig kvinnohand voro häller skönjbara.

En kvinna tycktes dock finnas i gården, ty längre ned på gårdsplanens slutning framskymtade mellan stammarna af några spensliga björkar en sittande gumma. Henne hade jag förut ämnat tilltala, men ändrat plan och gått fram till mannen i dörröppningen.

Jag bad om ett glas vatten, och han bjöd mig stiga in.

— Kommer doktorn från Österby? frågade han, i det han från hyllan vid spiseln nedtog en mugg.

— Ja, men huru känner Ni mig?

— Jag for en gång förbi villan, när som doktorn satt och metade vid grundet, och då sa' en af kamraterna i följet, att doktorn var doktorn.

Därmed var den enkla saken utredd.

Jag erhöll vatten och inledde ett samtal om förhållandena på stället. Mannen, som på sätt och vis var husbonde i gården, berättade, att han efter fadrens död å modrens vägnar skötte torpet och gjorde ett dagsvärke i veckan till herrgården  $\frac{3}{4}$  mil därifrån. I hemmet funnos för tillfället blott han och en ung systerdotter; de båda voro arbetsföra hvaremot vädinnan, som satt där nere mellan björkarna, redan ett par år varit svårt sjuk.

Med kändedom om allmogens tröghet att anlita läkare, frågade jag om gumman fått vård och medicin.

— För två år sedan vid marknadstiden förde jag mor till „klinikan“, och där blef det litet bättre, men när hon sen kom hem igen, blef det åter sämre.

— Har ni inte skaffat ut medicin?

— Jo, tre gånger. I den bruna flaskan på birongen där borta finnes det ännu kvar af dropparna. Men medicinen hjälper inte, sjukdomen är till döden.

Som jag ej hade något att tillägga, steg jag åter upp för att fortsätta vandringen.

Den unga husbonden följde mig ut; vi samtalade något smått om årsväxten och närmade oss därunder platsen, där den sjuka satt. Jag hälsade, och hon besvarade hälsningen med en nick på hufvudet.

Så sjönk hon åter ihop. Det såg värkligen ut, som sjukdomen snart skulle „gå till döden“: Gummans kropp var till ytterlighet afmagrad. Det grå håret hängde i oordnade testar ned öfver de färade anletsdragen, och händerna hvilade slapt på den söndriga bastmatta, på hvilken hon satt.

Jag gjorde som man brukar några enfaldiga frågor: Huru står det till; är det klen med hälsan, m. fl.

Gumman svarade kort utan att se upp; det såg ut som om jag störde henne eller åtminstone visade hon sig alldeles likgiltig för mitt besök. Jag skyndade därför att tillönska henne bättre krafter och bjöd henne farväl.

— Här går vägen, yttrade husbonden, då jag af misstag styrde kosan åt orätt håll, vill doktorn —

Gumman på mattan spratt till, rätade med oväntad kraft på sin hopsjunkna kropp, och vände hastigt hufvudet åt den sida där jag stannat.

Det glimmade varmt i hennes grå ögon, och i det hon sträckte den vissnade handen mot mig, frågade hon med darrande, bedjande stämma:

— Kanske kan *doktorn hjälpa* mig?

— — Doktorn hjälpa?

Hvad de orden skuro mig i hjärtat; jag nästan förbannade min nyss förvärfvade titel af doktor, ty där stod jag i sanning en stackars „doktor Hjälplos“ och kunde ej få fram ett enda ord. Skulle jag för denna döende gamla kvinna börja förklara skilnaden på vetenskaperna och fakulteterna? Jag låtsade ju vara filosofie doktor och ägde ej så mycket filosofi i behåll att jag kunnat reda ut, hvad jag egentligen var!

Medan jag fäfängt sökte efter lämpliga uttryck, kunde jag ej slita min blick från gummans ögon, ty däri afspeglade sig så rörande hoppet om hjälp.

Kanske hon trodde att jag, läkaren, funderade på arten af hennes sjukdom och därför dröjde med de goda råden.

Då kom sonen mig till undsättning. Han trädde emellan och sade kallt och afböjande:

— Mor, doktorn här är inte en så'n doktor som botar sjuka.

Gumman vände långsamt bort hufvudet; hennes vissnade kropp sjönk åter samman. För henne fans ju intet hopp; sjukdomen gick till döden. Med tysta dröjande steg gick jag bort.

Snart hade jag förlorat torpet och gårdsplanen ur sikte, men blicken, som den sjuka gaf kan jag ej vandra ifrån. Den utgör en påminnelse om en stund, då jag kände mig innerligen hjälplös, förödmjukad och djupt okunnig.

Knappast hade väl en *riktig* doktor kunnat ge den sjuka sådan bot, som fört sjukdomen från döden, men att icke hafva kunnat tända en gnista lifshopp, var dock hårdt. — — —

P. NORDMANN.

## Sängdags.



rader vågor efter vågor slås  
mot strandens kisel af septemberbrisen  
och jämra sig i mörkret och förgås.  
I villans kök förkolnar glöd i spisen,  
i ena gafvelfönstret lyser ljus,  
men eljes mörker äfven inomhus.  
Där ute böljorna ha retat brisen  
till storms, till storms. Nu är det svart i spisen.

En kvinlig röst, bevekande och ömt,  
förgätves kallar någon in till natten;  
en manlig svarar utifrån... han glömt  
att båten efter regnet... fylld af vatten...  
och ösa måste han, det är ju klart.  
„Gå du förut till sängs, jag kommer snart.  
Hva säger du?.. nej, inte väcka drängen —  
om jag blir våt, så blir jag varm i sängen.“

När arbetet är gjordt, han fryser smått,  
men står ändå på bryggan kvar och tittar  
mot gafvelfönstret... hustrun sofver godt,  
och ljuset visar vägen, så han hittar.  
Alt större vågor om hvarandra slås  
mot strandens kiselstenar och förgås.  
Med än en blick, en granskande, på båten,  
han trefvar uppför slutningen, belåten.

MIKAEL LYBECK.



## Den finska skönlitteraturen under året 1891.



Enhvar, som försökt att intressera en utländing eller en som icke haft finskan till sitt modersmål för Kalevalas poetiska fägring, har sannolikt gjort den iakttagelsen att diktens bredd i anläggning, dess omsägningar och mångordighet verkat slappande på den läsandes intresse. Den som i egenskap af tjänsteman kommit i beröring med vårt finskatalande folk har gjort en observation i samma riktning. Mannen af folket framhåller med mycken klarhet sitt ärende, men använder en omätlig mängd ord. Det finska språkets böjlighet, dess utomordentliga rikedom på synonymmer, dess satsbildningars smidighet fresta talaren som diktaren, att utöfver det nödvändiga begagna sig af detta afundsvärda material för framställande af det menskliga tankearbetet.

När man studerar den finska skönlitteraturen som publicerats under det förflutna året, kommer man ovilkorligen till samma slutomdöme. På några undantag när är mångordigheten den klippa mot hvilken de flesta författare göra haveri. Hos en del af dem har detta ständiga omsägande, denna detaljrikedom i bilder och uttryck, denna mångfald af ord totalt förderfvat deras arbete. Ett konstverk är icke som ett egyptiskt ornament, en sammanhopning af enartade detaljer i ständigt återkommande perioder med ett löst inre sammanhang.

Den matematiska proportionsläran bör tillämpas äfven i litteraturen. Miniatyren, novellen krossas, sjunker i hop till ett intet under den naiva konstfärdigheten som söker sin verkan i detaljer, utan någon väl markerad periodisk fördelning af ingress, aktion och konklusion. Som en typ på det fel vi här ofvan angifvit kan herr *Esko Wirtalas* berättelse „Kovalle ottaa“ framhållas. Berättelsen om Jaakko Törmölä och Anni Kumpula, huru de växa upp, skiljas och återfinna hvarandra, går, om vi få använda orden, i „sakta lunk“, den afbrytes icke heller af någon inre naturnödvändighet, af att den psykologiska episoden agerats ut, utan af något alldeles utifrån tillstötande, såsom t. ex. att boken hade vunnit en passande tjocklek, att

förläggaren önskade det eller något dylikt. Om vi taga den ofvannämnda boken endast som en sedeskildring af folklivet sådant det gestaltar sig i trakterna af Kajana, så blir den otillfredsställande äfven som sådan, ty författaren lodar hvarken nog djupt, sigtar ej heller nog högt för att verkligen intressera läsaren för folket och dess lif. Det är en hvardaglig historia berättad på ett hvardagligt, men främst mångordigt språk.

Ett konstverk är så att säga en lefvande organism som bär fröet till sitt lif inom sig sjelf och endast i inskränkt mån i författarens goda vilja. Den idé han konciperat, de karaktärer han skapat, böra kunna lefva sitt lif för sig, deras öde är ett resultat af deras tänkesätt och handlingar, och resultaten böra främst härflyta ur deras eget inre, icke ur t. ex. formeln, „sannerligen säger jag: det är lättare för en kamel att gå genom ett nålsöga, än för en rik man att komma i himmelriket“, eller — „svalg och dryckenskap föra i förderf“. Den förra formeln är det som signaturen Emil Lassinen försöker att deducera fram i sin mångordiga bok „Fattiga och rika“ den senare har i *Alkio* en redan känd uttolkare.

Det berättas om den bekanta franska romansieren Paul Feval att han klippte ut pappersdockor och å dem antecknade namnen på sina romanfigurer. När en figur försvann i berättelsen förstördes dockorna och Paul Feval var icke utsatt för faran att låta en redan aflifvad person åter uppträda i sina grymma berättelser. Herr Lassinen berättelser äro icke grymma, men likasom i Fevals romaner hvimlar det af folk som han har alla händer fulla med att få placerade och åtminstone tvenne gånger i hans nu ifrågavarande berättelse hade den Fevalska metoden räddat honom från oklara och otroliga situationer. En sak är dock genomgående klar hos denna författare och det är, att girigheten, ondskan är de rikas arfvedel — tålmodet, barmhertigheten de fattigas, det är den utkristalliserade tendens som vi hos herr Lassinen göra bekantskap med. Boken skall finna endast två slag af läsare, fromma ignoranter och den literära finsmakaren. Den förra skall finna nöje, ja uppbyggelse i „Guds underbara vägar“, i „dygdens belönande“ etc., den senare i den varma naivitet som komponerar och författar med orubblig tro på sig sjelf och sin kallelse.

Också Alkio är, eller rättare har varit didaktiker mera än konstnär, men han har många förutsättningar att dessförutan blifva något förmer. Det förefaller som om en verklig konstnär, en författare af värde skulle vilja växa upp ur det ännu dunkla, obestämda som omger hans diktning, der finnes verklig värme inom honom. Hans under året publicerade „Bilder från vår tid“, ett halft dussin noveller, hör till hans bästa arbeten och bland dem skulle vi ställa främst „Stackars Matti“. Denna och ett par af de andra („Sin äras uppoffrare“) skulle tåla vid att öfversättas till svenskan.

„På Selmas bröllopsdag“ af E. Wainio lider af mycken sentimentalitet och lyrisk svulst. Boken är ett konstruktionsarbete med bättre fördelade skuggor och dagrar än herrar Wirtala och Lassinen kunnat åstadkomma, men lider som alla konstruerade arbeten af osannolika förkortningar och valörer, samt en viss torrhet i diktionen.

Vid tal om de nu nämnda författarna kan man knappast tala om en literär stil i högre mening, de äro qvittrande sångfåglar som likt gransångaren i furuskogens dunkel slå sin enkla drill. Vi komma nu till en författare som både har näbb och strupe, en verklig sångare som därtill utbildat sin röst och sin metod. Herr J. H. Erkkö kände vi endast som framstående lyrisk skald. Vi förgäta ej hans „Siare“ då vi uttala detta omdöme, ty oaktadt sin dramatiska form är den dock ett lyriskt qväde. Hvad som bär upp denna dram är icke handlingen det är en djup, subjektiv stämning, en lyrisk underström på hvilken det hela skrider fram. Det är samma lyriska känslfullhet som vi i hans nya berättelse åter göra bekantskap med, som nu söker sitt utflöde i episk form. Den troende „hihuliten“ Holpan Paavo svänger under hela sitt lif som en pendikel mellan den himmelska och den jordiska kärleken. Paavo har ett hett blod, ett varmt hjerta och starka erotiska drifter samt till dessa farliga gåfvor en moral, så slapp, att den icke utgör någon ballast i lifvets storm. Tvärtom blir det förbudna för honom kryddan på hans förvillelser. Paavo är Hihulit, han predikar, har anfall af andlig extas, är visionär och när hans monomani tryckt honom så djupt som det är möjligt blir bakslaget lika starkt och nu går han hänsynslöst fram i motsatt riktning. Det är en mycket svår och fordrande uppgift herr Erkkö pålagt sig. Att han icke lyckats fullt, bör således icke heller förvåna. Kompositionen måste anses bristfällig och motiveringen saknar tillbörlig fullständighet; sist och slutligen lider boken af den finska vidlyftigheten. Om herr Erkkö således

också icke förmått med full klarhet belysa hihulitens kameleont-skiftande karaktär (isynerhet ha de abrupta omsvängningarna på mer än ett ställe icke kommit fram fullt tillfredsställande), så erbjuder uppgiftens storlagenhet, motivets betydelse i alla fall ett så stort intresse att man med uppmärksamhet genomläser arbetet. Det lyriskt klangfulla språket, som på sina ställen lyckligt attrapperar profeternas högstämde diktning, visar att en verklig skald nedskrifvit denna stormiga lefnadssaga, som han sjelf säger, efter verkligheten.

Santeri Ingman är en författare hvars svenska familjenamn anger en annan ras och vare sig det nu är rasen, studierna eller begåfningen, ett är visst, mångordigheten och det finska vemodet äro här borta. Tvärtom finna vi en rörlighet, liffullhet och färg i de taflor han rullar upp för oss, som gör ett högst uppiggande intryck. Vi befinna oss i ett utvårdshus „Hellas“, deraf bokens namn (Hellaassa), och få lof att vara med om både ett och annat, bufettkurtis, studentgurgel, slagsmål. Unge Elias, bokens hjelte för ett lif som är både brokigt och randigt, men trenne saker hjälpa oss att fördraga det ohyfsade sällskap vi råkat i, först att det som förtäljes är sant. Berättaren har synbart fotograferat efter naturen de scener han ger oss till lifs. Vidare retoucherar han öfver bilden med en fernissa af humor som också öfver råheten lägger ett skimmer af försoning om vi så få uttrycka oss, sist och slutligen intresserar hjelten läsaren, tack vare hans ungdomliga värme, verkligen så mycket att man ändock följer med. Ingman har alla förutsättningar för att blifva en verklig novellist, när hans eget lif har rön och erfarenheter att bjuda på, när det burschikosa är öfverståndet. Han är som ungt vin, när det som nu jäser och grumlar upp hans inre har lagt sig, när vinet blir rent från drägg, skall han utan tvifvel gifva oss arbeten der humorn, som ligger väl för hans lynne, kommer till sin rätt.

Vi komma härmed till den författare som på det förgångna årets finska skönliteratur trycker dess verkliga prägel och anger dess värde, så visst som det är att denna literatur skall bedömas efter sitt bästa, icke efter sina mediocra alster!

J. Brofeldts (J. Aho) „*Ensam*“ höjde honom med ens öfver mängden, gjorde honom till en äfven utom vårt land känd skriftställare. Att han för denna ställning delvis skyller en hos oss exempellös ifver och hätskhet i bedömandet af skönliterära alster, ett bedömande som utmynnar i ett anathema från Finlands församlade prestastånd, är väl odisputabelt, men fränset denna tillfällighet besitter hans „En-

sam“ så många förtjenster att boken äfven derförutan „brutit sig igenom“. Arbetet har tadlats så starkt, fördömts så hänsynslöst, att ett öfverskattande hos vännerna till Brofeldts diktkonst låg nära till hands. Striden har nu lagt sig och genom den svenska öfversättningen, der cirka tjugurader uteslutits, har författaren medgifvit det delvis berättigade i klandret och på samma gång visat att boken genom denna uteslutning endast vunnit i värde.

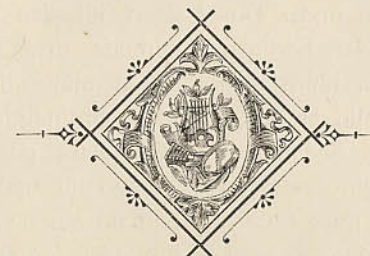
„Ensam“ är en känslfull historia om en finsk Werther, förtäljd med det raffinemang i stilen, den verv i naturkopiering, som utmärker en Guy Maupassants berättarekonst. Det finska vemodet slår hos denna författare ut i blom. En stilla pathos, en vek sorgbundenhet är det medium, genom hvilket författaren ser på alla lifsföreteelser. Vore detta vemod jemnt afpassadt öfver hela taflan, så vore derom intet att säga, men så är icke fallet. På mer än ett ställe passar det illa i hop med den vakna observationsförmågan, det liffulla iakttagande och dermed följande intresse för allt som passerar förbi den ensammas öga. Intet undgår denna skarpsynta genremålare, en toilett, ett färgspel, en skugga, en vagn som passerar, allt gör intryck i hans sinne, fästes i hans minnesgoda anteckningsbok. Måne detta är riktigt! Den psykopatiska förlorar intresset och dermed äfven förmågan att se, bedöma och i första person berätta, vi skola icke säga klart, nej gripande liffullt. De inbillningens lidanden, den sorgbundenhet som beslöjar hans själ, kan väl åtminstone icke ännu, medan han ännu lefver under trycket af sina sorger, gifva sig uttryck i dessa små förtjusande akvareller från lifvet i Paris och den finska ödemarken.

När Göthes Werther hängifver sig åt sina betraktelser, ser han yttre fakta, lifsföreteelserna genom samma

dunkelfärgade medium som han ser och bedömer sina själsaffekter och detta leder honom fullkomligt konsekvent till — döden. När naturen, världen, han sjelf äro samstämmiga, när han är fullt klar om allt annat intighet, utom det enda oupphinneliga, hvartill tjänar då lifvet. Deremot förnimmer läsaren vid åhörandet af den ensammas skildringar en underton, som stundom klingar hörbart nog, af friskt pulserande lif, af bunden lefnadslust (vi hänvisa till episoderna i Paris' kaféer och danslokaler). Detta gör den elegiska klangen på mera än ett ställe oharmonisk, oäkta — man är stundom frestad att kalla hjeltens klagan för pjunk. Fränset denna disharmoni äger boken så många förtjenster att endast den, som vunnit en vidsträckt öfverblick af vår tids skönliteratur, kan fullt uppskatta det verkligt originella, det myckna nya i poetisk bildskrift, som författaren lagt i dagen i denna bok. Herr J. Aho är en verklig skald.

Som sådan uppträder han enligt vår åsigt i än högre mening i hans senaste arbete „Spånor“, som vi för vår del anse betydelsefullare än den mångomtalade och monotona Ensam. I det senare arbetet spelar författaren på långt flere strängar, ger klangfullare, mera väljudande ackorder, som alla tona ut i en harmonisk, en fullt mångtonande chor till den finska naturens, det finska folkets, det finska arbetets lof. Der finnas bagateller bland hans „Spånor“, ojemna stycken, stycken som skrivits för tidningarnes spalter, men det hela bäres upp af en i grunden fin, ädel och visserligen vemodigt stämd, men dock fast ande, det är med ett ord det finska kynnets kännemärken. Vi nämna endast ett stycke sådant som „Nybygget“. Det skall blifva bestående när mycket, som nu tränger sig fram i första planet, förgåtits.

JUNIUS.



## Ludvig Filip's resa i Norden.

**L**En afton i slutet af 1840-talet sammanträffade Jenny Lind i en hofkrets hos hertiginnan af Kent i England med konung Ludvig Filip af Frankrike. Denne tilltalade sångerskan — på svenska. Jenny Lind blef här af så rörd att hon brast ut i gråt, hvilket utbrutt af känslighet den höga värdinnan fann så vackert, att hon tog af sig ett juvelsmycke med ett diamanthjerter och fästade det till minne af händelsen kring sångerskans hals.

Äfven vid andra tillfällen hade den franske konungen samtalat med svenskar på deras modersmål.

Detta språk, berättas det, hade konungen lärt sig längesedan under en „flera månaders vistelse“ inom en familj — i Finland. När och hvar? För de flesta af den nuvarande generationen torde det till och med vara en nyhet, att den franske konungen en gång gästade vårt land, ty de flesta meddelanden derom, deribland Z. Topelii äfventyrliga berättelse „Trollkarlens dotter“, härröra från den tid, då Ludvig Filip satt på Frankrikes tron. Äfven den nämnda familjen torde först senare erfarit den gästade främlingens höga rang. Ludvig Filip reste nemligen okänd och deraf förklaras, hvarföre hans uppehåll i Finland härtills förblifvit jemförelsevis ofullständigt känt.

Måhända skall följande skildring af hans nordiska färder efter tillgängliga källor ännu kunna beträffande vårt land riktas genom privata familjetraditioner och anteckningar. Ett familjeminne af sådan art borde ju ha bevarats.

\* \* \*

Under franska revolutionen var Ludvig Filip, hertig af Chartres, en tjuguarig yngling och hade utmärkt sig såsom generallöjtnant vid vestra armén under Dumouriez' befäl. Våren 1793, då hans fader, hertigen af Orleans, mor och tvänne yngre bröder fängslades flydde han jemte Dumouriez, hvars stämplingar blifvit kända i Paris, och begaf sig till Schweitz. Sedan han genom en förtrogen lyckats anskaffa åt sin syster en tillflyktsort i ett kloster under namn af miss Stuart, irrade han sjelf hela sommaren okänd bland bergen, tills han i oktober blef lärare i Graubündten vid gymnasiet i Reichenau under namnet Chabaud-Latour. Der nådde honom någon månad senare underrättelsen, att äfven hans fader, efter hvilken han skulle ärfva

titeln hertig af Orleans, den 6 november bestigit schavotten.

Sedan han vid en folkförsamling i Chur öfvertygat sig om att revolutionära rörelser äfven i Graubündten voro förestående, lemnade han, aktad och älskad af lärare och elever, Reichenau i juni 1794 och mot slutet af samma år, då han tillfälligtvis erfor sina förtrognes förlägenhet, Schweitz. I slutet af mars 1795 anlände han till Hamburg, i hvars närhet Dumouriez då uppehöll sig på danskt område.

Ju mera Europas politiska förhållanden invecklade sig, desto mindre säker kände sig hertigen. De europeiska hofven tillräknade hans fader en väsendtlig del i revolutionen samt honom sjelf såsom skuld att han stridit mot deras förbundna härar. De egentligen s. k. Bourbonerne kunde åtminstone före det Napoleonska väldet söka skydd vid dessa hof. Ludvig Filip deremot såg sin enda säkerhet i det strängaste incognito. Hans afsigt var derföre att öfverresa från Hamburg till Amerika, men han kunde icke skaffa sig medel nog dertill.

Emellertid hade hvarken Danmark eller Sverige deltagit i det internationella förbundet emot Frankrike. Der ansåg sig hertigen derföre kunna räkna på skydd af lagar, regering och icke minst den allmänna meningen, hvilken skulle afsky ett brott emot gästfriheten såsom kränkande för nationalkänslan. För öfrigt kunde han i den aflägsna Norden såsom okänd främling undandraga sig hvarje spaning.

Efter fem dagars vistelse hos Dumouriez förskaffade han sig af köpmän i Hamburg ett kreditbrev till handelshuset Ryberg i Köpenhamn, i hvilket han jemte sin ledsagare, grefve Montjoye, anbefaldes på det bästa såsom resande Schweitzare. I april 1795 ankom hertigen till den danska hufvudstaden, der han genom nämnda firmas bemedling för sin vidare resa erhöi ett af ministerium utfärdadt s. k. konungspass, hvari äfven myndigheterna uppfordrades att stå honom bi. Med detta pass kände han sig ändtligen fri från all fruktan för upptäckt och förföljelser. Och allt det nya han till sin öfverraskning iakttog i Danmark, den sköna hufvudstaden vid sundet med dess storartade sjö-handel, den lifliga, idoga och upplysta befolkningen, ändamålsenligt och utan revolution, såsom i hans fädernesland, utvecklade samhällsförhållanden, gaf hertigen redan nu anledning att lyckönska sig till den nya reseplanen.

Ludvig Filip lemnade dock snart Köpenhamn och fortsatte resan till Helsingör, längs det så fruktbara och förträffligt odlade Själlandska kustlandet, hvars praktfulla bokskogar dessutom sakna motstycken i det öfriga Europa. Sedan hertigen i Helsingborg beträdd det skandinaviska fastlandet, begaf han sig öfver Göteborg till Trollhättan, för att bese det berömda vattenfallet, och till Venern, der de storartade kanalarbetena redan då voro långt framskridna. Derefter tog han vägen öfver Fredrikshall till Kristiania.

I den norska hufvudstaden åtnjöt hertigen en otvungen och förekommande gästfrihet, hvilken intog honom i hög grad. Monod, som sedermera var president i de reformertes konsistorium i Paris, var då pastor i Kristiania och sammanträffade nästan dagligen i umgängeslivet med Ludvig Filip. Enligt hans meddelande var den „artige unge fransmannen“ allmänt omtyckt. Den lärde pastorn sjelf, som i den intressanta främlingen såg en handelsresande och roade sig med att pröfva honom under afsigtliga samtal, var öfverraskad af den skatt af kunskaper och erfarenhet denne förenade med säkerhet och takt i sitt sätt. Först tjuguar senare återsåg han i Paris sin unge vän från Kristiania såsom — hertig af Orleans.

Ludvig Filip's trefnad stördes emellertid genom följande tilldragelse. Han befann sig i sällskap med en bekant familj på en utfärd utom staden. Det blef tid att återvända och en son i familjen skulle kalla på kusken. Man kan tänka sig Ludvig Filip's känslor, då han hör den unge mannen ropa med högljud stämma:

„Hans kungliga höghet, hertigens af Orleans vagn!“

Såsom en sömngångare, hvars namn man nämner, för hertigen vid detta rop tillsamman. Han antog sjelfallet att man på detta indirekta sätt ville röja att man visste hvem han var. Emellertid återfick han hastigt sin sjelfbeherskning och då ingen tycktes gifva akt på honom, frågade han den unge mannen:

„Huru faller det eder in, att här befalla fram hertigens af Orleans vagn?“

Helt ogeneradt svarade norrmannen att det roat honom att upprepa ett rop, som han så ofta hört skalla vid utgången från operan i Paris. Hertigen insåg nu väl att blott en tillfällighet spelat honom detta spratt, men han kunde icke fördrifva de smärtsamma minnen det framkallat.

Han anträdde kort derpå färden till Trondhjem genom Ringerike, Hedemarken och Gulbrandsdalen. På denna besvärliga vandring lärde han känna Norges omvexlande härliga natur samt dess spridda, men upplysta och med sina nationella traditioner nästan öfver-

modigt stolta befolkning. Under det att föräldrarna i Europas högst bildade länder knapt kunde med tvång och stränghet förmås att skicka sina barn i skolan, erfor hertigen huru undervisningen här bedrefs af kringvandrande skollärare och — mödrarna i hemmen. Denna sjelfverksamhet för barnens undervisning i Norden måste, tycktes det, bero af en högre nationell moral. Om den norska nationalkaraktern voro äfven då anekdoter i omlopp. Sälunda hade en norrmann frågat om icke Charlotte Corday vore af norrmannisk härkomst. Då detta ansågs föga sannolikt, så yttrade norrmannen naivt: „Om också icke, så hade hon dock förtjent att vara norska“.

I Trondhjem ansåg fru Holmberg, värdinnan på stadens enda hotell, de unga fransmännen för studenter och anvisade dem ett trångt och lågt rum, hvilket de bebodde under de fem dagar de vistades på orten. Efteråt var gumman nog stolt öfver den höga gäst hon herbergerat och lefde ännu då den Gaimardska expeditionen några årtionden senare besökte Trondhjem och lät visa sig rummet.

Emellertid emottogs de bildade främlingarna med förekommande uppmärksamhet af stiftsamtmannen baron Krogh och äfven andra stadsboer stridde om äran att se dem hos sig. Detta var en uppriktig hyllning åt den okände hertigens personlighet och denne kände sig mycket angenämt berörd deraf. Årstiden var emellertid långt framskriden och han måste snart taga afsked af sina vänliga värdar, för att kunna fullfölja sin föresats att framtränga till den yttersta Norden.

Hertigen fortsatte nu resan längs kusten öfver Torghättan till Salten, derifrån han medtog en isländare Holm i egenskap af tjänare och tolk samt öfversegelade till Lofoten öarne, för att bese Malströmmen. Från Altengård vidtog slutligen den modige hertigens vandring genom Finmarken i sällskap med Lappar öfver strömmar och moras ända till Nordkap, dit han anlände den 24 augusti 1795. En natt hade hertigen tillbragt hos klockaren på Maasö, en annan hos en fiskare på Stappene, de kala och spetsiga, af oerhörda fogelskaror kringsvärmade klippholmarne vester om Nordkap. Hans landsmän, Maupertins och Regnard, hvilka tidigare berest Lappland, hade icke såsom Ludvig Filip, kommit till det yttersta Thule. Vid Havösund uppreste den franska expeditionen af år 1838 sin konungs byst i brons till minne af hans nordiska resa.

Från Nordkap begaf sig hertigen genom Finmarken till svenska Lappland och fortsatte sedan sin färd nedför Muonio- och Torneå elfvar till Torneå. Ännu 43 år senare, berättar Marmier, erinrade sig folket i

dessa ödemarker de resande fransmännen och det företräde hertigens följeslagare vid hvarje tillfälle lemnat denne. Från Torneå kom Ludvig Filip till Åbo, Finlands dåvarande hufvudstad, men vi sakna tyvärr detaljerade uppgifter om hans vistelse och bekantskaper härstädes. Antagligt är emellertid att d. v. landshöfdingen i Åbo Ernst Gustaf von Willebrand haft något inflytande i detta afseende och enligt en af E. Nervander upptecknad tradition uppehöll sig hertigen en längre tid hos Flemingska familjen på Karuna gård, det sedan af biskop Johan Gezelius d. y. bebyggda, genom stilfull arkitektur utmärkta herregodset i Sagu.

Från Åbo reste Ludvig Filip till Kymmene elf, som då utgjorde riksgrens, och besåg skådeplatserna för det några år dessförinnan utkämpade svensk-ryska kriget. Hans afsigt var nu att komma öfver till Österrike, men för resan genom Ryssland ansåg han sig behöfva kejsarinnan Katarina II:s tillstånd. Från Ny-slott, heter det, sände han derföre grefve Montjoye till svenska sändebudet i Petersburg, grefve Stedingk, som hade varit öfverste vid regementet Royal suédois i Frankrike och då blifvit bekant med hertigen. „För honom, som åtnjöt kejsarinnans aktning och bevägenhet“, så skref Ludvig Filip till grefven, „var det möjligt att inträssera denna för en olycklig prins' anhållan“.

Men grefve Stedingk, som sjelf fann denna anhållan högst naturlig, hade knapt berört ämnet, innan kejsarinnan i vredgad ton utropade:

„Hvad, en son af detta missfoster! En son af Egalité! Nej, aldrig skall marken i mina stater förörensas af en sådan familj . . .“

Förgäfves vädjade grefven till kejsarinnans rättvisa och ädelmod; hertigen, om hvilken han hört de bästa omdömen, hade ingen skuld i sin faders brott och ville blott resa genom Ryssland för att söka sig en tillflykt annorstädes.

„Icke ett ord mera om denna sak, grefve Stedingk“, återtog kejsarinnan, „jag kan icke samtycka till eder begäran. Europa skulle ogilla det med skäl. Om hertigen-regenten af Sverige tror sig i detta fall kunna afvika från den sunda politikens bud, skall jag å min sida aldrig tillåta mig att följa hans exempel.“

Kejsarinnan förblef obeveklig. Ludvig Filip återvände derföre till Åbo och öfverreste ännu i oktober till Stockholm.

Några dagar efter sin ankomst till den svenska hufvudstaden erfor han af den bankir, till hvilken han blifvit rekommenderad, att en festbal skulle ega rum på slottet. Nyfiken att lära känna det svenska hofvet, hvilket under Gustaf den tredje tid vunnit rykte i

Europa, antog hertigen bankirens tillbud att anskaffa honom inträdeskort till läktaren, der han kunde okänd göra bekantskap med plägsederna vid det nordiska hofvet.

Ludvig Filip hade redan länge, såsom han förmodade, obemärkt åsett festen i den präktiga rikssalen, då en ceremonimästare infann sig och bjöd honom komma ned, för att blifva införd i hofkretsen. Af hofmannens tilltal insåg hertigen att han var igenkänd. Och så var äfven fallet.

Franska sändebudet vid svenska hofvet M. Le Hoc hade bland festens många åskådare varseblifvit den unge mannen, hvars drag väckte hos honom vissa erinringar. Vid nogare betraktande igenkände han hertigen.

„På hvilka hemliga planer rufvar Ni, herr grefve, då Ni icke meddelat mig att hertigen af Orleans är i Stockholm?“ yttrade han till rikskanslern grefve Sparre.

Denne ansåg anmärkningen för ett skämt och försäkrade att han icke hade den ringaste kunskap om hertigens närvaro i Sverige.

„Hertigen af Orleans är icke blott i Sverige, utan till och med närvarande här i salen. Der sitter han . . .“, fortför M. Le Hoc.

Såsnart detta meddelats den kungliga familjen, gafs genast befallning om hertigens inbjudande i hofkretsen. Den 17-årige konungen och hans förmyndare hertigen af Södermanland emottogo Ludvig Filip med all den utmärkelse, som tillkom en fransk prins af kungligt blod. Under det den kungliga familjen sålunda uttryckte sin belåtenhet att se hertigen af Orleans i Sverige, erfor den till sin stora öfverraskning, att han icke kom från södern, utan från högsta nordnorden samt sedan från rikets östligaste gräns i Finland.

På denna hofbal i november 1795 närvaro många personer, hvilka dels bevitnat, dels haft indirekt del i det uppskakande konungamordet tre år förut, och många andra, bland dem äfven Adlercreutz, hvilka deltog i palatsrevolutionen fjorton år senare. På denna bal, säger en af Ludvig Filips biografier, hade en siare kunnat tillämpa det österrikiska sändebudets yttrande om det moskovitiska hofvet på tsar Alexejs tid: „Det var en praktfull fest, till höger om tsaren stodo de, hvilka mördat hans fader, till venster de, hvilka komma att störta honom sjelf från tronen.“

Ludvig Filip begagnade sig emellertid af svenska hofvets gästfrihet, hvilken i sjelfva verket var oförenlig med dess goda förhållande till den franska republiken, blott för att få bese de märkvärdigheter, hvilka utgjorde föremål för hans intresse. Mest af allt egnade han sin uppmärksamhet åt Gustaf Wasas minnen. För

detta ändamål reste han öfver Upsala, Sala och Säter till Fahlun, der han nedsteg i koppargrufvorna, samt besökte Mora, Ornässtugan med flera orter, vid hvilka minnen af „fäderneslandets befriare“ voro fästade. Frankrike hade nyss bevitnat anarkins fador, jemförliga med Stockholms blodbad. Kanske längtade den unge hertigen att blifva en Gustaf Wasa för sitt sköna fädernesland!

Före sin afresa från Sverige ville Ludvig Filip såsom privatman bese sjöarsenal och varfvet i Karlskrona. Från hofvet afsändes derföre en kurir till kommandanten med de amplaste rekommendationer om främlingens emottagande såsom en gäst vid hofvet i enlighet med den höga rang han innehade. Emellertid anlände Ludvig Filip till Karlskrona förr än kuriren och fick af kommandanten det afvisande svaret att tillträdet var förbjudet. Då hertigen häraf fann att kommandanten ännu icke fått någon befallning om hans emottagande, ville han efter ett så bestämt afvisande aflägsna sig. Men i detsamma ankom regentens kurir och kommandanten blef på ögonblicket den uppmärksammaste ledsven åt hertigen.

Nyfiken att erfar, hvem den af hofvet så utomordentligt gynnade främlingen kunde vara, sökte kommandanten nu att med frågor och anmärkningar aflöcka Ludvig Filip denna hemlighet. Denne deremot, som snart fann att regenten icke röjt hans incognito, bibehöll detta och vedergälde sålunda kommandantens första vägran att tillmötesgå hans önskan.

Ludvig Filip lemnade nu Sverige och återvände våren 1796 öfver Köpenhamn och Lübeck till Hamburg. Hela hans nordiska resa hade då, enligt hans egen uppgift, kostat 6,000 francs. I Hamburg erhöill han genom en

köpman Westfords bemedling ett bref af sin mor med franska regeringens förslag att öfverresa till Amerika, om han ville se sin mor och sina bröder befriade ur deras ännu fortfarande fångenskap. Icke ett ögonblick tvekade hertigen att underkasta sig detta vilkor och i ett rörande bref underrättade han sin moder derom. De nya öden, hvilka han sålunda gick till mötes, ligga utom planen för denna framställning.

\* \* \*

Att sluta af det föregående var det förmodligen Flemingska familjen på Karuna gård, som hade nöjet att under någon tid bereda den landsflyktige hertigen den tillflyktsort, der han inhemtade sin kännedom i svenska språket. Med denna familj skulle i sådan händelse följande berättelse ega ett nära samband.

År 1841 blef, enligt en samtidig tidningsnotis, en ung svensk marinofficer antagen i fransk tjänst under följande omständigheter. Han hade medfört ett bref till konung Ludvig Filip från sin farmor i Finland, hos hvilken denne vistats under sin nordiska resa. Konungen hade emottagit brefvet nådigt, erinrat sig alla händelser, hvilka egde rum under denna resa och vid afskedet från det finska herregodset samt bett den unge krigaren meddela detta åt sin farmor jemte helsning att hennes sonson var anställd i hans tjänst.

Att Ludvig Filip „besökt friherrinnan Fleming på Karuna gård“ har bekräftats af godsets senare egare, som 1857 köpte detsamma af friherrinnans i Sverige bosatte arvingar. Till desse afsändes emellertid då såväl all korrespondens, som äldre gårdshandlingar.

J. R. A.

## En fest i Wellesley College.



Det skulle bli en fest i Wellesley College nära Boston, och tack vare min bekantskap med en ung dame från Beaconstreet i nämnda stad, hade jag fått en inbjudning till densamma. Beaconstreet är nemligen för amerikanarena, åtminstone i de östra staterna, hvad den heliga Gangesfloden är för hinduerna. Beaconstreet är qvintessensen af alltingt fint, förnämt och fullkomligt. Ja, elaka tungor påstå att damerna vid Beaconstreet

tro sig blott behöfva uppvisa sitt kort med adressen Boston, Beaconstreet, för att Sankt Petrus skall insläppa dem i himmelriket.

Vare sig härmed hur som helst, jag hade i alla fall fått mitt bjudningskort och stod den 25 på bangårdens perrong, färdig att resa ut till Wellesley College för unga qvinnor. Omkring mig pratade och sorlade en mängd högtidsklädd ungdom. Spensliga, qvickögda ungherrar i vaxlädersskor, med frack och hvit halsduk

skymtande under öfverrocken; smärta, skrattlystna unga flickor, hvilkas glada, lysande baldrägter täcktes af det anglosaxiska klädesplagget, gummikappan.

Efter en kort jernvägsresa befunno vi oss i colleget, som låg täckt vid en liten insjö midt i en park. Damerna infördes genast i tvenne stora toilett-rum, der svartklädda jungfrur i hvita mössor hjälpte dem tillrätta. Herrarnas rum låg på andra sidan korridoren. Så snart man var färdig begaf man sig ut i vestibulen, derifrån man infördes i ett stort, vackert möbleradt förmak. Der fick man vänta tills „marskalkarna“, unga flickor af collegets elever, med breda hvita skärp öfver bröstet, afhemtade gästerna till presentation i ett inre förmak.

Så genomgående är förkärleken för organisation hos engelsmän och amerikanare, att till och med denna lilla privata tillställning bland studerande ungdom försiggick precis enligt den ordning som plägar iakttagas på s. k. „receptions“ i Londons och Washingtons bästa kretsar. Festen hölls af „the junior classes“, de två lägsta klasserna, för „the senior classes.“ Till dessa fester, som hållas två gånger om året, — ty senior-klassen håller äfven en fest för junior-klassen, — hade hvarje elev rätt att inbjuda en anförvandt eller vän. Då kolleget var besökt af 600 flickor, kan lätt inses att de stora, präktiga salarna knapt kunde inrymma de skaror som trängdes i dem.

I det innersta förmaket stodo föreståndarinnan, miss Schiefer, samt ordförandena i senior- och junior-klasserna. Dessa voro två vackra unga flickor i hvita handskar upp till axeln, hvita spetsklädningar och lefvande hvita rosor på bröstet och i de präktiga, svarta flätorna. „Marskalkarna“ trippade fram i tur till den i yttre rummet samlade publiken och införde derifrån två i gången: eleven och hennes inbjudna gäst. Eleven gjorde en djup bugning först för miss Schiefer, sedan för ordförandena. För hvar och en skedde presentation.

— Min far, miss president. — Eller: min kusin, miss president. — Eller: — min bror, miss president.

Miss Schiefer bugade sig artigt tillbaka och de båda unga ordförandena böjde förbindligt på sina täcka hufvuden. Ibland lekte skälmen under deras långa ögonhår, då de med nedslagna ögon besvarade någon otymplig ung mans förlägna blickning eller bevitnade hans förvirrade återtag mellan släp, kandelabrar och blomsterställningar.

Det syntes att man var i ett demokratiskt land. Man såg gamla och unga gentlemän ur Bostons allra bästa kretsar bredvid herrar med röda händer, borstigt hår och oroliga miner, vittnande om ovana i sällskap. Alla voro dock i högtidsdrägt. Likaså damerna. De

flesta voro vitklädda med lefvande blommor i håret och på bröstet. Men i snitt och material skilde sig drägterna ofantligt. I bredd med en tarflig musslinsklädning, som tydligen var tvättad en eller flera gånger, sågos drägter, så luftiga, läckra och smakfulla, att de måste ha utgått från någon New-York „artists“ händer. Det hela gjorde intrycket af en blomstergård af unga leende, glada ansigten. Man blef ung bara af att se så mycken ungdom stimma omkring sig.

Efter presentationen hade alla sin frihet, utom de stackars ordförandena, hvilka allt fortfarande nödgades bugande och småleende mottaga nya gäster. De redan ankomna spridde sig omkring öfver allt i rummen. En del sutto eller stodo i ifrigt samtal med sina vänner; andra förde dem genom hela huset och visade dem klassrummen, sofrummen, laboratoriet och kyrkan; andra begafvo sig till musikrummet för att lyssna till den sång, musik och deklamation som der utfördes af eleverna. Det var en angenäm syn att se en gråhårig far vandra omkring med en ifrigt pratande ung flicka, som hängde vid hans arm, medan han med öm stolthet såg ned på henne. Eller en bror som gick mellan tvenne systrar och synbarligen retades med dem, att döma af de låtsadt förbittrade utrop och de muntra skratt som afbröto deras samtal.

Naturligtvis bedrifves icke så litet flirtation på dessa fester. Derför sörja nog begge parterna, och icke minst den skara studenter och ungdomliga professorer från det närbelägna Harvard universitetet för ynglingar. Dessa tycktes tillfullo sentera behaget att sällskapa med sina qvinliga confratres. Man såg dem i grupper af två och två eller några fler vandra omkring i festsalen, och lyssnade man till deras samtal, så fann man att ungdomens och lifsglädjens språk öfver allt tyckes vara detsamma.

Man skämtar också i Amerika om att många partier stiftas på dessa collegefester. En dame, som var gift med en enkling, berättade att hon först sammanträffat med sin blifvande man på en dylik fest. Hon sjelf var på senior-klassen och hennes blifvande stjufdotter på junior-klassen.

— På festen kom Harriet till mig och sade: — jag vet icke hvad jag skall göra med pappa. Se nu, der står han i sin grå kontorsrock midt bland de andra frackklädda herrarna, såsom en get bland fåren. Jag skäms gruffligt öfver honom. Låt mig hemta honom till dig, så talar du litet med honom, icke sant? Stackars pappa, han är alldeles bortkommen.

Sagdt och gjordt. Pappa hemtades fram ur sin vrå och blef så intagen i sin dotters kamrat, att han

efter studieårets slut friade till henne och fick ja. „Med sin dotters rekommendation“, plögade hans hustru skämtande säga.

När festen fortskridit en stund, begaf man sig i små grupper till matsalen. Der serverades thé och kaffe, läskdrycker, sandwiches och kakor af alla slag, salader och glacer. Vid Wellesley College besörjes all uppässning, dukning och diskning af medellösa elever, hvilka derigenom förtjena sitt uppehälle. Men på dylika fester äro dessa fritagna från sina omsorger, och uppässningen förrättas af frivilliga från de klasser, hvilka äro tillställare. Denna gång utgjordes uppässerskorna alltså af elever från junior-klasserna, hvilket bidrog att göra stämningen i matsalen särdeles munter och liflig. De flesta af de unga värdinnorna voro klädda i mörka eller ljusa eleganta ylleklädningar med prydliga hvita musslinsförkläden och blommor i håret. Det var icke utan att det flirtades litet också i matsalen, men det skedde på samma trefliga sätt som inne i salarna.

— Se här, kusin Charlie, är ditt thé, — sade en täck brunett flicka i mörkröd ylleklädning och den långa flätan ombunden af ett rödt sidenband, — men du kan låna en thesked af Grace. Vi ha så ondt om skedar just nu och jag är för lat att diska.

— Gör ingenting, kära kusin, — försäkrade Charlie med en förälskad blick. — Théet skall smaka som nektar ur dina händer.

Uppässningen skedde dock i det stora hela med berömvärd ordning och utmärkt prydlighet. Man skulle

icke ha kunnat tro att det var idel amatörer som tjänstgjorde. De löjligaste små scener förekommo, då uppässerskan med största ömhet omfamnade en herre, åt hvilken hon hemtat en salade, eller satte sig ned att prata med några damer för hvilka hon dukat fram thé och kakor.

Festens glanspunkt var emellertid månskenet. Såsom enkom bestäldt till denna qväll, fylde den hela collegets omgivning med ett trolskt, blåhvitt ljus, i hvilket de gamla träden i skogen framstodo med fördubblad skönhet. Den ena skaran ungdom efter den andra vallfärdade dit ut, och snart var hela den gamla gröna skogsvägen ned till sjön uppfylld af hviskande, pratande, skämtande, leende grupper, herrarna barhufvade, flickorna med en lätt schawl kastad öfver axlarna. Den elegiska stämningen tycktes medföra sina faror äfven för lärarekåren, att döma af en vacker, liflig professor från Harvard och en liten småtäck literaturlärlarinna vid Wellesley, hvilka helt dygdigt började samtalet med folk-lore diktning, men sedan öfvergingo till privata angelägenheter af sådant intresse, att de framlockade de rödaste rosor på hennes kinder och mycket talande blickar ur hans ögon.

I enlighet med det förståndiga bruket i Amerika slutade festen så tidigt, att intet intrång gjordes på elevernas nattsömn. Glada grupper följde gästerna till stationen, derifrån återfärden till staden skedde i klaraste månsken.

ALEXANDRA GRIPENBERG.

## Svenska teatern.

**F**ör öfversigt af Svenska teaterns senaste spelår skulle, för att gifva ett riktigt begrepp om verksamhetens karaktär och mål, upptaga ett alltför stort utrymme i denna publikation; och några kortfattade sifferuppgifter för ett år allena äro ingalunda tillräckliga vare sig för en rättvis uppskattning af teaterns konstnärliga tillgångar eller för bedömande af publikens smak. Jag har därför valt en allmän statistisk revy öfver de fyra senaste årens arbete, alltsedan 1887, då med en ny direktion och delvis ny personal verksamheten inträdde i ett skede, som ansetts i viss mån olik föregående tidens.

Den nya direktionen afsåg att i möjligaste måtto stärka teaterns rent dramatiska krafter, att odla det

högre skådespelet och den finare komedien, att reducera operetten till det minsta nödiga för affärens bestånd, att på repertoiren speciellt upptaga alster ur den moderna nordiska literaturen, och att som principer för det konstnärliga arbetet uppställa det realistiska karaktärsspelet, den utarbetade ensemblen utan enskilda krafters framhävande på andras bekostnad, samt den detaljerade, reela milieun i stället för den symboliska.

Direktionen bestod af professor G. Asp, kommunalrådet F. W. Grönqvist och disponenten G. Federley. Samma direktion har sedan dess kvarstått, utom hr Federley, som efter två år drog sig tillbaka och hvars plats sedan lemnats vakant. Personalen har något

vexlat i antal, men den dramatiska kärntruppen har bibehållits och endast lidit tvenne förluster genom fru Åhmans afgang 1889 och hr Agardhs 1890, båda pensionsmässiga.

Teaterns ekonomiska understöd har bestått dels i statsanslag, dels i gratifikationsmedel från generalguvernörens kansli, dels i ett årligt bidrag från Helsingfors utskänkningsbolag, förbundet med skyldigheten att gifva ett visst antal folkföreställningar om året, och slutligen i den summa, som sammanskjutits af den s. k. Garantiföreningen, hvars ändamål är teaterverksamhetens upprätthållande.

En kortfattad öfversigt af teaterns arbeten har att uppvisa följande siffror.

1887—88 gäfvos 136 föreställningar, hvarvid uppfördes 45 stycken, bland dessa 22 nya. Repertoiren omfattade 13 dramer och skådespel, uppförda tillsammans 52 gånger, 28 komedier och lustspel 93 gånger, samt 4 sångstycken 19 gånger. Bland dessa voro 4 inhemska, 11 svenska, 8 norska och danska, 9 tyska och 13 franska. Mer än 5 gånger uppfördes 2 skådespel, 4 lustspel och 1 sångstycke.

1888—89 gäfvos 137 föreställningar, hvarvid uppfördes 25 nya stycken, hvaribland likväl 10 gifvits före den 1 juli 1887. Repertoiren omfattade 9 dramer och skådespel, uppförda tillsammans 42 gånger, 12 komedier och lustspel 48 gånger, samt 4 sångstycken 37 gånger. Bland dessa voro 2 inhemska, 3 svenska, 6 norska och danska, 5 tyska, 7 franska, 1 engelskt och 1 spanskt. Mer än 5 gånger uppfördes 2 skådespel, 4 lustspel och 2 sångstycken.

1889—90 gäfvos 148 föreställningar, hvarvid uppfördes 28 nya stycken, hvaribland likväl 3 gifvits före den 1 juli 1887. Repertoiren omfattade 6 dramer och skådespel, uppförda tillsammans 28 gånger, 17 komedier och lustspel 59 gånger, samt 5 sångstycken 52 gånger. Bland dessa voro 3 inhemska, 7 svenska, 4 norska och danska, 8 tyska och 6 franska. Mer än 5 gånger uppfördes 1 skådespel, 2 lustspel och 4 sångstycken.

1890—91 gäfvos 159 föreställningar, hvarvid uppfördes 29 nya stycken, hvaribland likväl 6 gifvits före den 1 juli 1887. Repertoiren omfattade 12 dramer och skådespel, uppförda tillsammans 59 gånger, 14 komedier och lustspel 66 gånger, samt 3 sångstycken 25 gånger. Bland dessa voro 5 inhemska, 4 svenska, 7 norska och danska, 6 tyska, 5 franska och 2 engelska. Mer än 5 gånger uppfördes 4 skådespel, 4 lustspel och 2 sångstycken.

I ofvanstående öfversigt finnas ej upptagna repri-ser af nyheter efter den 1 juli 1887, hvilka naturligtvis spelat en ej obetydlig roll vid uppnåendet af t. ex. det senaste spelårets stora representationsantal.

Följande gästspel ha ägt rum:

*Hr Knut Almlöf*, den 4 sept.—5 okt. 1887, 17 gånger i 9 stycken.

*Hr August Lindberg*, den 7 okt.—9 nov. 1887, 15 gånger i 6 stycken.

*Fru Julia Håkanson*, den 4 nov. 1887—3 febr. 1888, 20 gånger i 5 stycken.

*Fru Ellen Hartman*, den 2—23 okt. 1889, 14 gånger i 9 stycken.

*M. Coquelin med trupp*, den 15—17 nov. 1889, 3 gånger i 6 stycken.

*Fru Betty Hennings*, den 5—28 sept. 1890, 17 gånger i 8 stycken.

*M-me Judic med trupp*, den 18—21 dec. 1890, 4 gånger i 4 stycken.

Festföreställningar hafva hvarje år ägt rum på Johan Ludvig Runebergs födelsedag, samt 1888 till firande af Z. Topelius 70:de födelsedag. Till festföreställningarna böra äfven räknas de recetter, som vid olika tillfällen och af särskilda anledningar beviljats medlemmar af teaterns personal eller gäster. Sålunda ha hr Almlöf samt fruarna Håkanson, Hartman och Hennings erhållit gästspelsrecetter; frk. Wessler 1888 samt hr Riego och frk. Zuhr 1890 bröllopsrecetter; fru Åhman 1889 och hr Agardh 1891 afskedsrecetter (hr Agardh uppträdde ej på sin recett i följd af sjukdom); samt fru Bruno, hr Salzenstein och herrskapet Castegren vid olika tillfällen och af diverse anledningar.

Föreställningar till nedsatta priser och speciella folkföreställningar med för ändamålet valda program hafva hvarje år förekommit, under de sista tvenne åren 5 ordinarie per år till halfva priser och därunder, endast på sön- och helgdagar.

Skådespelaretruppen har blifvit ansedd för god och i de flesta fall erhållit en berömmande kritik i pressen. Bland 6 inom landet födda personer, som sökt tillstånd att debutera, har sådant medgifvits 5, hvaraf 4 erhållit engagement, men endast en, fru Riego, f. Zuhr, visat sig äga begåfning för scenen och förmåga att utveckla denna.

Verksamhetens resultat visar i hvad mån direktionens program kunnat genomföras. Representationernas antal ha uppdrifvits från 128 obligatoriska per år till 159 under spelåret 1890—91. Bland 127 uppförda nya stycken ha 64 varit af inhemskt eller skandinaviskt ursprung, 63 af tyskt, franskt, engelskt och spanskt. Publikens intresse har varit ungefär lika stort beträffande dramer och lustspel, men det största representationsantal, som inom lustspelet tillkommit särskilda stycken, har gällt de i literärt afseende minst värdefulla. Största framgången har operetten rönt, och den tyska framför den franska, liksom det tyska lustspelet framför det franska. Intresset hos publiken, nämligen den publik som besöker teatern och följer

dess arbeten, erhåller en skarp belysning, om man jämför skådespelets och operettens framgång. 1887—88 gafs „Pehr Svinaherde“ 12 gånger, medan „Cameliadamen“ endast kunde uppföras 7 och Fitgers „Hexan“ 5 gånger; 1888—1889 „Kejsarens nya kläder“ 17 gånger mot „Kungsämnena“ 10 gånger och „Kärlekens komedi“ 4 gånger; 1889—90 „Stackars Jonathan“ 19 gånger mot Goethes „Faust“ — 5 gånger. Och det är att märka att här endast angifvas de dramatiska stycken, som vunnit kritikens enhälliga bifall.

Af dessa siffror vore man frestad att sluta till, det den rent dramatiska konsten härstädes bör omfattas med än större intresse än hittills, för att teatern med fog skall kunna kallas en verkligt behöflig faktor i den andliga odlingen i stället för en förlustelse-

lokal. Den enda möjligheten att i Finland skapa en inhemska svensk, dramatisk scen beror på möjligheten att betrygga, ej blott ekonomiskt men i högre mening moraliskt, den befintliga svenska teatern såsom — *konstanstalt*. Ty endast därigenom kan verklig aktning och kärlek för den dramatiska konsten väckas hos bildade unga män och kvinnor, hvilka måhända äga den bekanta „lusten för teatern“, men hvilka — det må nu gälla skådespelarkonsten eller dramatiskt författareskap — torde, eller åtminstone borde afskräckas från svårigheterna att förvärfva sympati och popularitet på ett värdigare gebit än det, som de dagligen se mest applåderadt och blomsterströdt.

HARALD MOLANDER.



## Finska teatern.

**B**etingelserna för utvecklingen af en nationell scenisk konst äro väsentligen olika för den svenskspråkiga och den finskspråkiga delen af vårt land. Den svenska scenen har genom språkgemenskapen med Sverige visserligen tillfälle till rikare urval vid rekryteringen af sin personal, på hvilken därför de konstnärliga anspråken kunna ställas högt nog. Denna fördel har emellertid sin skuggsida. Det blir svårt för gryende talanger från eget land att uthärda konkurrensen med de svenska yrkesskådespelarene, hvilka vid sitt inkallande hit i de flesta fall lämnat elevåren långt bakom sig. Äfven göra dialektskiftningarna vid språkets uttal sitt till att öka svårigheten af ett samarbete mellan i Finland och i Sverige födde skådespelare.

Den finska teatern är däremot uteslutande hänvisad till eget lands resurser. Just häri ligger emellertid möjligheten för att en verkligt nationell konst skall kunna utbildas sig. Och den finska teatern får härigenom en kulturell betydelse för vårt land, som icke håller af den svenskspråkiga publiken får underskattas. Till finska teaterns inhemska repertoar hör ju äfven ett antal skådespel, som ursprungligen skrivits på svenska, bland dessa äfven sådana, som endast i sin finska dräkt kommit till uppförande. I stället för att intaga en exklusivt finsk nationell stånd-

punkt har sålunda finska teatern med klar blick för tidens kraf sträfvat till att i sin mån utgöra ett i högre mening nationellt uttryck för kultursträfvandena i vårt land. Att den svenska publiken senterat till detta, framgår för resten otvetydigt af det altjämt stigande intresse, som densamma visat för den finska scenen hvarje gång ett inhämskt stycke, vare sig finskt eller svenskt original, gått öfver nämnda teaters tiljor.

\* \* \*

Under den tid denna skildring omfattar, från 1 sept. 1890 till 8 nov. 1891 hafva tillsammans 40 särskilda skådespel uppförts, af dessa icke mindre än 15 inhämska, 11 finska och 4 svenska original — till de svenska originalen räknas vi hr v. Numers skådespel. Af dessa 15 skådespel äro emellertid endast tre nya för den inhämska dramatiken — *Minna Canth's* Papin perhe, som första gången uppfördes den 23 januari detta år och tilsvidare upplefvat icke mindre än 16 representationer, hr *M. Vuoris* debutarbete Ihmisten tähden, första gången uppfördt den 16 okt. denna höst och sedan dess ytterligare tvenne gånger, samt v. Numers' nya skådespel Elinan surma, hvars premiére egde rum den 30 oktober detta år och som fortfarande efter 5 representationer står kvar på repertoaren. Nytt för tea-



terns repertoar var äfven *Gabriel Lagus'* skådespel Den nya adjunkten (Uusi apulainen) som redan för 10 år sedan presenterades för hufvudstadens svensktalande publik.

Hvad den äldre inhämska repertoaren beträffar, så har hr v. Numers kända lustspel Kuopion takana uppnått det största antalet eller 17 representationer. För öfrigt hafva några smärre lustspel kommit upp till talen 7 och 5, Murtovarkaus af fru Canth har gifvits tre gånger, Regina v. Emmeritz — med fru Aalberg i titelrollen — 2 gånger o. s. v.

Finska teaterns uppgift som nationell konstanstalt kan emellertid icke inskränka sig till att förmedla uppförandet af den inhämska dramatikens alster. Det är ett kanske icke mindre viktigt inlägg i den estetiska odlingen som teatern gör genom att sätta sin publik i tillfälle att stifta bekantskap med ett urval af utlandets dramatiska produktion.

De utländska skådespelens antal under den här behandlade perioden uppgår till 25 emot 15 inhämska. Största kontingenten hafva, såsom naturligt är, den tyska och den franska dramatiken lämnat, i det att hvardera nationaliteten kontribuerat med 9 skådespel. Antalet för repertoaren nya har äfvenledes varit del-samma: 4 tyska och 4 franska. Från England är endast Shakespeare representerad med Hamlet samt Romeo och Julia. Skandinavien intar en anmärkningsvärdt anspråkslös plats, i det att endast Norge är representeradt, nämligen af Ibsen (med Hedda Gabler, ny för repertoaren) och Björnson (med en repris af Mellem Slagene). Den spanska, den italienska och den ryska dramatiken har under spelåret riktat repertoaren med hvar sitt stycke.

De utländska noviteterna voro till antalet 12, således tre gånger så många som de inhämska. De utgöra i det närmaste hälften af hela den utländska repertoaren, medan de nya inhämska styckena knapt uppgå till fjärdedelen af samtliga under spelåret uppförda inhämska skådespel.

Det är naturligt, att de stycken, som upplefvat största antalet representationer, skulle stå att finnas bland årets noviteter. Främst kommer härvid Calderons La vida es sueno med sina 9 representationer, därnäst Hedda Gabler och Kunnia, hvardera uppförda 8 gånger. Att Shakespeares och Goethes tragedier kunnat gifvas så många gånger (Romeo och Julia 7 gånger, Hamlet 6 och Faust 5 gånger) får väl till en stor del tillskrifvas fru Ida Aalbergs uppträdande som gäst i dessa dramer. Naturligtvis saknas icke heller den lättare genren på repertoaren. Sålunda förekomma par franska konversationspjaser, ett antal af 8 rena lustspel, några folkklifsbilder o. s. v. Det antal af 32 representationer som kommer på den rena komedins anpart, kan emellertid icke betecknas som synnerligen

stort i jämförelse därmed, att af 4 tragedier 27 och af 4 moderna idédramer 24 föreställningar gifvits.

Repertoaren måste betecknas som gedigen och vald med hänsyn till de anspråk man ställer på teatern som en anstalt „ej blot til lyst“. Och den ofvan anförda statistiken tyckes äfven bära vittne om, att teaterns publik vetat uppskatta den del af repertoaren, som dock förutsätter intressen af djupare art.

Anmärkas bör tillika att på senare tider en sträfvän gjort sig gällande att tillfredsställa tidens växande anspråk på en vårdad uppsättning, som är egnad att väcka och nära den illusion, som är så nödvändig, för att åskådaren skall försättas i den rätta stämningen.

Teaterns skådespelarepersonal har utgjorts af omkring 25 artister. De skådespel, som tyckas bäst lämpa sig för teaterns krafter, äro i främsta rummet inhämska stycken af Minna Canth, Numers o. s. v., samt därnäst de moderna tyska skådespelen. Möjligen beror detta till stor del därpå, att dessa uppgifter mest intresserat dels artisterna själfva, dels den eller dem som ledt öfningarne. Möjligheten af gästspel är icke synnerligen stor för finska teatern, i fall man icke härvidlag vill göra en medgift för tvåspråkighetens princip. Som gästspel måste väl i alla fall fru Ida Aalbergs uppträdande betecknas.

Teaterns närmaste ledning har nu likasom tillföre varit anförtrodd åt teaterns värkställande direktör, Dr K. Bergbom. Och de framgångar, som finska teatern haft att glädja sig åt, de framsteg, som den år för år i mer än ett afseende har gjort, äro till stor del att tillskrifvas det aldrig svikande intresse och den insikt som hr Bergbom lagt i dagen.

I sammanhang med ofvanstående skizzerade skildring vilja vi med några ord beröra den andra i landet arbetande finska teatertruppen, den s. k. folkteatern, under ledning af dir. A. Aspegren. Vi betjäna oss härvid af det material, som af hr A. stälts till vårt förfogande.

Denna trupp begynte sin värksamhet i Tammerfors hösten 1887 och har således nu uppnått det femte året af sin tillvaro. Under denna tid hafva representationer gifvits i flere af våra landsortsstäder, företrädesvis, som naturligt är, i de med finskspråkig befolkning. Största antalet representationer hafva gifvits i Tammerfors, Kuopio, Björneborg och S:t Michel, vidare i Joensuu, Jyväskylä, Nyslott, Tavastehus, Uleåborg, Viborg och Åbo, äfvensom i S:t Petersburg.

Hvad teaterns repertoar beträffar, så måste den själfallet rätta sig efter teaterns egenskap af folkscen och förty vara af mera anspråkslös art. Sålunda förekommer ett stort antal enaktspjaser, nära nog en

tredjedel af hela repertoaren, medan å andra sidan så pass svårspelade och gedigna stycken som Daniel Hjort, Åra, Tofslärkan, Nora m. fl. dels förekommit på repertoaren dels äro under inöfning. Lustspelens antal stiger till 31 (däribland 18 finska original; 11 tyska), skådespel af den alvarligare genren äro emellertid icke färre än 22 (6 finska original, 3 svenska af finländska författare, 7 tyska); härjämte hafva 14 skådespel af mer eller mindre utpräglad lyrisk karaktär förekommit, mest enaktspjaser. — Under spelåret 1890—91 gifvos af 8 finska lustspel 18 representationer, af 9 tyska 31 föreställningar; af dramer förekommo blott tvenne finska original, som uppfördes

resp. 4 och 6 gånger, samt tre svensk-finska, uppförda resp. 10, 7 och 1 gång; 4 tyska skådespel af den alvarligare genren gifvos tillsammans 9 gånger, 1 ryskt 5 gånger. Sångspelens antal voro 10, af hvilka 42 representationer gifvos.

Det ligger för öppen dag att en värksamhet sådan som hr Aspegrens gör ett aktningvärdt inlägg i odlingsarbetets spridning i vårt lands aflägsnare bygger och det var därför med sann tillfredsställelse, som man erhöill kännedom om att styrelsen med ett statsanslag på 6,000 mark beslutit understöda folkteaterns sträfvanden.

J. N. REUTER.



## Fiskerinäringen.

Medan i de flesta civiliserade länder och särskildt i Nord-Amerika under de senaste årtiondena med ifver arbetats på fiskerinäringens höjande, har hos oss jemförelsevis litet blifvit tillgjordt i detta syfte. Visserligen finnas numera i största delen af landet s. k. fiskeriföreningar d. v. s. öfverenskommelser om sättet för fiskets bedrivande, som befolkningen på grund af 1865-års fiskeristadga äro skyldiga att bilda, men efterlefnaden af dessa stadgar lemna åtskilligt öfrigt att önska. Ganska goda resultat gifver den bland vårt lands allmoge allmänt brukliga fiskplanteringen, som tillgår sålunda att köns mogen fisk, fiskyngel eller i en del fall befruktad romm transporteras från en sjö till en annan, der ifrågavarande fiskslag förut saknats. Men oaktadt allt detta måste man dock erkänna att vårt lands fiskerier icke äro af den betydelse, som man på grund af landets rikedom på vatten vore böjd att antaga.

I anledning här af har fiskeriinspektören under sistlidna vinter utarbetat ett „Förslag till åtgärder för fiskeriernas höjande“ (Meddelanden af Inspektören för fiskerierna i Finland II). Förf. utgår der från det faktum, att i våra vidsträckta och talrika vatten fås jemförelsevis litet fisk, och att den fisk som fångas icke behandlas på ett sådant sätt, att den kunde betinga sig ett högt pris i marknaden. Han påvisar huru myc-

ket i andra länder blifvit gjordt för fiskeriernas höjande och yrkar på, att då våra kunskaper i hithörande frågor ännu äro mycket otillräckliga, vi icke borde sitta med händerna i kors och antaga, att ingenting kan göras för att förbättra det nuvarande förhållandet, utan att man borde taga i hop med en systematisk undersökning af våra vattendrag samt derjemte medelst experiment söka utröna, på hvilket sätt ett vattendrag kan bringas upp till större produktions förmåga af fisk. Derjemte borde arbetas på spridande af kunskap om lämpligaste sätten att inpacka, transportera och konservera fisk.

Såsom lämplig ort för anställande af försök med olika fiskesätt, fredningstider, fiskodling m. m. föreslår förf. Evois forstinstitut. Inom den till institutet hörande kronoparken finnes nämligen närmare ett hundratal sjöar och några öar och bäckar, der försöken kunde anställas. Här skulle äfven den naturvetenskapliga undersökningen af vattendragen påbegynnas för att utarbeta en metod, enligt hvilken den systematiska undersökningen af landets alla vattendrag skulle verkställas. Enligt förslaget var det meningen att på Evois äfven anställa försök med fiskodling i för detta ändamål inrättade dammar. Sedan en under senaste sommar på stället anställd närmare undersökning emellertid gifvit vid handen, att terräng- och jordmånsförhållan-

dena äro på Evois olämpliga för anläggandet af dammar, kommer denna del af försöken troligtvis att förläggas till annan trakt.

Alla dessa frågor äro ännu icke afgjorda af regeringen.

För att emellertid äfven på enskild väg söka verka för spridandet af intresse för fiskerinäringens höjande i landet har under året bildat sig en „*Fiskeriförening i Finland*.“ Föreningen har till ändamål att sprida intresse och insikt i fiskerinäringens rationella bedrivande, att värka för erhållande af en ändamålsenlig fiskerilagstiftning och för de gällande fiskeriförordningarnes efterlevnad; att så vidt möjligt söka undanrödja de omständigheter, som skadligt eller hinderligt

invärka på fiskerierna, samt att söka befordra fiskbedredning och fiskhandel.

Dessa syften söker föreningen uppnå hufvudsakligen genom att utgifva skrifter, i olika delar af landet hålla möten och föranstalta utställningar, inrätta fiskkläckningsanstalter, samla uppgifter om fiskets tillstånd och behofver i olika delar af landet, utfästa premier för utrotande af skadedjur, befordra införandet af lämpliga fiskemetoder samt ändamålsenlig behandling och konservering af fisk, m. m.

Medlem i föreningen är hvar och en person, som en gång för alla till föreningen erlagt 50 mark eller också en årsafgift, som för yrkesfiskare och allmogemän är 2 mark, för andra personer 5 mark.

PISCATOR.



## Barnsöl.

**P**å årtal hade det icke hänt, att någon skulle hittat på att bjuda mig till fadder. Mina gifta vänner visste mer än väl, hur innerligt jag hatade dessa små röda tingestar, som utgjorde deras sällhet. Jag har alltid hållit på, att små barn äro odrägliga emedan man hos dem blott finner embryon till *dåliga* egenskaper — de äro själfviska, envisa, argsinta, osnygga och mycket till. Och hos mina vänners fruar åtnjöt jag af denna orsak intet anseende alls. De betraktade mig som en gammal egoist, utan några mänskliga känslor, och hvarje gång deras män talade om, att jag skulle komma till dem på kvällen, sade de: åsch dendär . . . han skall naturligtvis ha toddy igen . . . trefligare umgänge kunde du nästan bestå dig . . .

Ni kan under sådana förhållanden tänka er min förvåning, när min vän doktorn häromdagen telefonerade och frågade, om han kunde få räkna på mig som „ungkarlsfadder“ åt sin första pojke. Han är visserligen en af dem, som stå mig närmast bland mina yngre vänner, men jag vet också, att hans hustru hör till mina värsta antagonister. Hans ton lät emellertid bestämd, och jag kom mig i häpenheten icke genast till någon protest, utan svarade, visserligen något dröjande, ja-a-, hvarpå han ringde af.

Dagarna före barnsölet sysselsatte min väns nyfödda arfvinge oafbrutet mina tankar, ehuru icke på ett synnerligen angenämt sätt. Jag tänkte med fasa på denna stela, tråkiga eftermiddagsstund i frack, med barnskrik, präst, ackuschörska, konfekt och ett glas billig champagne.

När den ändtligen var inne och jag skulle göra mig färdig, rågades min misstännings mått. Middagsluren måste afbrytas, ingen ordentlig stärkskjorta fanns till hands och rakknifven var irriterande slö. Och när jag åkte till platsen för ceremonin, gick någonting i olag på redet och jag fick traska till fots i det afskyvärda vårslasket.

Prästen ensam hade anländt. Det var en blek, skägglös man på omkring trettio år med ett ganska sympatiskt utseende. Hans röst hade en påfallande vacker klang, men han bröt starkt på finska. Det var han, som vigt min vän, och han frågade, om det var två år sedan dess. Nej, ett år var det . . . just jämt . . . och man skrattade.

Konversationen gick styft — vi hade så få intressen gemensamma med prästen. Frågade, huru många han redan begravit, döpt och vigt samma dag, och huru ofta hvarje präst i församlingen var skyldig att predika. Gingo sedan öfver till sjukligheten i sta-

den och procenttalet af dödsfallen per vecka. Lyckligtvis kommo i detsamma de öfriga gästerna, och alla stego in i salongen.

Det var en liten, nätt salong, sådan ett ungt par i goda ekonomiska förhållanden har den. Inredningen tydde på nyhet och jämförelsevis god smak. Endast ett par tvifvelaktiga taflor på väggarna røjde, att värden icke var konstkännare. Och på den ena flacka, gråa bredväggen hängde omotiveradt en liten spegel med förgylld ram i rokokostil.

Barnet skrek i det inre rummet gällt och enerverande som en skadskjuten hare. När det skulle hämtas ut, uppstod mellan två gamla damer ett lifligt komplimenterande angående hvem som skulle bära fram det. Den, som var utsedd till hedersposten, visste det själf mycket väl — men det skulle naturligtvis krusas.

Man ställer upp sig. Herrarna på ena sidan, med ryggarna mot flygeln, damerna på den andra. Midt emot mig står en ung flicka i hvitt, en släkting till den unga modern. Det förefaller mig, som vore hon pinad af att ha mig till motfadder.

Jag observerar, att min vän icke står bredvid sin hustru, som jag tycker mig hafva sett andra göra, utan stannat i dörren till sitt rum, liksom hörde han icke till hela sällskapet. Modern håller sig bredvid barnet och har en sudd i handen, färdig att vid behof stoppa den i den lillas mun. Detta väcker hos mig ett dunkelt minne af att barnmorskan vanligen plägar spela denna roll. Jag ser närmare efter och finner till min stora lättnad, att något sådant där skinande ansikte på en fet kropp icke synes till.

Modern har ett blekt och fint utseende. Det hvilat öfver hennes drag ett makalöst uttryck af lugn lycka. Hennes små, blacka ögon hafva i dag en egendomlig glans. Hon bär en guirland af friska blommor vid ena axeln. Jag betraktar henne med sympati, nästan med värme.

Barnet skriker oafbrutet och prästens ord gå förlorade. Det ligger icke ett grand af stämning öfver ceremonin. Hvar och en ser ut, som önskade han, att det snart vore till ända. En ung fru bland faddrarna drager på munnen. Den gamla damen, som bär fram barnet, försöker vyssja det och trycker det emot sig i alla möjliga ställningar, medan modern förgäfvets bjuder till att lugna det med sudden. Fadern drar sig alt längre tillbaka i sin dörr, som skämdes han smått och ville komma undan. Och under alt detta läser prästen vidare, sökande att öfverrösta barnets skrik.

Men när den lilla skall föras fram till dopfonten, blir han plötsligt tyst. Högtidligt och långsamt läser prästen dopformuläret öfver honom och uttalar de namn han skall bära. Det lägger sig med ens allvar och stämning öfver rummet. Allas blickar riktas på barnet, där det utan ett knyst låter fukta sitt hufvud, stirrande i taket med sina stora, runda, uttryckslösa ögon. Det är, som skulle hvar och en undra, hvad det engång i världen skall blifva af denna hjälplösa varelse och uppriktigt önska honom kraft att kämpa sig igenom det lif, dit han nu inträder och hvars strider hvar och en af oss i detta ögonblick drar sig till minnes.

Och när sedan prästen klart och högt ber för honom: Herren välsigne dig och bevara dig och gifve dig sin eviga frid . . . så säger han det så enkelt och mänskligt, som vore det hans eget barn. Känslan värmer hans röst, och jag märker ej mera någonting af hans finska brytning. Och när välsignelsen är läst och akten slut, stanna alla en stund kvar på sina platser. Det är alldeles tyst. Det råder liksom en stum andakt, hvilken ingen har hjärta att störa.

Jag betraktar modern, som långsamt närmar sig sitt barn. Hon tager icke sina blickar från det. Kring hennes läppar leker ett fint leende, som påminner mig om en gammalflorentisk madonnabild. Och hennes ögon glimma af stilla, inåtvänd lycka och tyckas mig nu mörka, stora och vackra.

Prästen står länge och väl bugande framför herine för att trycka hennes hand och gratulera. Men hon ser blott på barnet och märker ingenting.

\*

Jag kommer hem och kastar mig i min bekväma gungstol, där jag så mången aftonstund legat och gjort själfbelättna reflexioner öfver min ensamhet och mitt oberoende. Jag försöker att låta tankarna glida in i dessa gamla gängor igen. Men det går icke i kväll. I mitt öra ljuder hela tiden klangen af prästens klara, vibrerande stämma . . . och gifve dig sin eviga frid . . . och framför mig står så tydlig bilden af den unga modern med glansen i blicken och madonnaleendet på de tunna, bleka läpparna.

Aldrig förr har jag velat medge, att det finnes en högre och finare lycka i lifvet, än den jag njutit — kanske för att jag känt, att den är för mig oåtkomlig, för alltid oåtkomlig . . .

V. JELM.

## Andra tider...

**E**mellan säfven en vattenspegel,  
som söfver en strimma himmel,  
på andra stranden en hög af tegel,  
en betande ko och en skimmel.

Ett stycke längre från ån, en stuga,  
som låter sin röda trefnad  
behagligt lysa, där björkar buga  
mot tallarnas mörka väfnad.

Högt upp i luften, den härligt klara,  
slår glammet af barn, som leka,  
så vassens mörter ha vädrat fara  
och uthuslängorna eka.

På farstukvisten står folkskollärarn  
och täljer, där vi oss sola,  
om platsens forntid och om förärn,  
som gjort bryggeriet till skola.

Han mindes ännu den goda tiden,  
när tegelhögen därborta  
stod som en skorsten med hufvan vriden  
så draget ej kom till korta.

Det var den tiden, då bryggeriet  
slog ut kring näjden sin ånga,  
då ännu ej nyhetsmakeriet  
gjort proselyter af många.

Det mörka huset med fönstergluggar  
och stora mätkar, som jäste,  
grep hela trakten i sina kuggar,  
— då skummade ölet och fräste!

Där uti skjulet ha flinka händer  
hopsamlat buteljglasrester  
från vägens kanter och bäckens stränder,  
— ett minne af forna fester!

Dagsvärkarn lefde som häfden lärde,  
en vante i herrarnas händer,  
en strupe, som villigt och glupskt förtärde  
en kanna färsköl i sender.

Men så kom snillet med folkets bildning  
som enda stöd för nationen,  
och då blef häfden — bevars — förvildning!  
— Så mäktig är opinionen!

I samma dungar, där deras fäder  
vid flaskan somnade sakta,  
där gå nu barnen och lära seder  
och — fädrens minne att akta.

Ja, — evig ära åt framstegsmännen,  
som vårdat tidernas gröda,  
som af förtryckarn gjort folkevänner,  
och låtit vetande flöda!

KARL A. TAVASTSTJERNA.



## Turistföreningen i Finland.

**D**å Turistföreningen i Finland på våren år 1887 konstituerades, tillvann den sig den mest vidsträckta anslutning; i alla delar af landet antecknade sig medlemmar, filialföreningar organiserades å många orter för att tillgodose de rent lokala intressena, nitiske ombudsmän erbjödo föreningen sin tjänst utan annan ersättning än medvetandet att gagna en god sak; icke mindre än 60 orter representerades genom sådana ombud.

Några år ha gått sedan dess. Från medlemslistan ha namn bortfallit, utan att nya i lika mängd tillkommit, antalet medlemmar har från c. 1900 år 1887 nedgått till c. 1400 år 1891. Programmet är dock oförändradt detsamma: „Turistföreningen i Finland vill såväl hos landets egna invånare som hos utlänningar väcka håg för samt underlätta resor i detta land, i syfte att utvidga kännedomen af dess natur och folk“, — men den första entusiasmen har lagt sig. De, som med bildandet af en turistförening hoppades med ens framkalla en mäktig turistström i olika delar af vårt land, ha sett sina illusioner ramla. Rom byggdes ej på en dag, och att göra Finland till ett turistland är icke ett ögonblicks värk; därtill behöfves rundligt arbete och — tålmod. Frågan blir då den: har föreningen hittills utfört något arbete i sådan riktning och är detta arbete af den art att det kan upmuntra turistsakens sanne vänner att tålmodigt skänka föreningen sitt fortsatta understöd i form af medlemskap och därmed följande årsavgift. Till ledning vid denna frågas besvarande lämnas här en sammanträngd öfversikt af föreningens värksamhet, för så vidt denna af synliga resultat kan bedömas.

Såsom det första momentet i § 2 af föreningens stadgar, i hvilken paragraf sättet för det allmänna programmets förvärligande närmare fastställes, upptages att föreningen arbetar för sitt mål „genom att utgifva anvisningar till reseturer inom landets mest sevärda och minnesrika trakter samt beskrifningar öfver desamma“. Se här en förteckning öfver hvad i sådant afseende tillgjorts.

Under åren 1888—90 har i en följd af 4 häften utgifvits *Reseruter i Finland*, ett arbete, om hvilket någonstades säges att det „utgör den fullständigaste hand- eller uppslagsbok för kännedom af vårt land och folk, som härtills i vår litteratur finnes att tillgå“. År 1889 utkom *Helsingfors med omgifningar*, en handbok för resande. Dessa hvardera arbeten, närmast afsedda för den inhemska turisten, ha samtidigt utgifvits i svensk och finsk upplaga. Till ledning för

den utländska turisten utkom år 1890 *La Finlande, manuel du voyageur de St. Petersbourg à Stockholm*. Boken, hvars tillkomst var förknippad med den internationella penitentiärkongressens i S:t Petersburg utflykt till Finland, trycktes med ett understöd af 1200 mk ur allmänna medel, hvilket för ändamålet ställdes till Bestyrelsens för Turistföreningen förfogande.

Till dessa föreningens förlagsartiklar komma ännu *Turistkartor för resor i Finland* (1890), omfattande i ett band 16 kartblad öfver de för turisten viktigaste delarna af landet, alla i största hittills publicerade skala, samt *Turistkartor* (1891) I. *Helsingfors västra skärgård*, II. *Hangö, Ekenäs och Ingå skärgårdar*, utgörande specialkartor för turer i de angifna näjderna.

I nämnda §:s andra moment uppställes vidare som en uppgift för föreningen att „söka åstadkomma förbättring af kommunikationsmedlen, där så är behöfligt, samt nödigt samband emellan de särskilda liniernas turlistor“, hvari utan all gensägelse en af de viktigaste omständigheterna för turistlifvets främjande finner uttryck. Enhvar, som hälst litet rest i vårt land, har nogsamhaft kännningar af den brist på anknytning mellan särskilda trafikleders turer, som till men för en liflig trafik tyvärr alt ännu på mer än ett håll gör sig gällande. För att systematiskt kunna åvägbringa förbättringar häri är det nödvändigt att känna turerna å alla för allmän trafik öppnade linjer i landet. Resultatet af Bestyrelsens för Turistföreningen mödosamma forskningar på detta område har under senaste sommar offentliggjorts i *Turisten, tidtabeller och turlistor (juni—sept. 1891)*, i hvilken märkliga publikation den första fullständiga och, hvad mera är, tillförlitliga sammanställning af turlistorna för alla såväl järnvägar som ångbåtslinjer i landet erbjudes den resande allmänheten. Den praktiska betydelsen af en sådan bok är icke svår att inse, isynnerhet icke hos oss, där annonseringsväsendet ännu är så föga utveckladt, att till och med de i hufvudstadstidningarna ingående turlistorna för den viktiga linjen S:t Petersburg—Helsingfors—Stockholm icke fylla billiga anspråk på tydlighet och fullständighet. Ja, det är icke öfverdrift i påståendet, att dessa turlistor — utgifna i regelbunden följd år efter år — äro nyckeln till ett ordnat och växande turistlif. „Turisten“ har utgifvits med ett understöd af 500 mk ur allmänna medel.

Samtliga dessa publikationer ha förutom redan nämnda subventionsbelopp tagit i anspråk en summa

af c. 16,000 mark, som för ändamålet utanordnats ur föreningens kassa. I detta sammanhang må framhållas, att ofvan uppräknade arbeten, utom „Helsingfors med omgifningar“ redigerats af bestyrelsemedlemmar, hvilka utan tillgodoräknande af något författarehonorarium ställt sig i föreningens tjänst, dock med det undantag att till redaktörens af *Turisten* förfogande ställes en gratifikation af 300 mark.

Hvad beträffar slutligen föreningens uppgift „att bidraga till beredande af lämpliga härbärgen för turister“ äfvensom „att för öfrigt efter förmåga främja allt, som kan tjäna till att göra resor inom landet lätta och angenäma“, så innehålla såväl centralföreningens som filialernas årsrapporter upplysningar om åtgärder i antydd riktning. Det främsta rummet bland sådana intagas af förskönings- och rödningsarbeten å särskilda utsiktspunkter. Ur kassarapporterna inhämtas att för uppförandet af utsiktstorn samt anläggandet af vägar och planteringar under åren 1887—1890 utgifvits Fmk 7,403: 81, till hvilken summa bidragit dels centralföreningen (1,412: 11), dels filialerna i Kuopio (3,387: 77), Willmanstrand (1,472: 46), Wiborg (1,007: 85) och Kajana (123: 62).

Öfriga mindre betydande praktiska åtgärder må här förbigås.

Såsom föreningens organ och som ett samband mellan centralbestyrelsen och filialerna äfvensom mellan förvaltningen och de enskilda medlemmarna äro de årligen utkommande årsböckerna att betraktas. Men jämte detta deras hufvudsyfte har man upptagit en god sed genom att i årsböckerna införa artiklar rörande turistlivet, dels direkt i form af råd och anvisningar, dels indirekt genom resebeskrifningar.

Såsom af denna öfversikt framgår har föreningens arbete och ekonomiska resurser i främsta rummet koncentrerats på åstadkommandet af den oundgängliga handbokslitteraturen. Och därmed har äfven den första nödvändiga och säkra grunden lagts för ett ordnat turistväsende. Men denna revy ger därjämte vid handen att all denna värksamhet blifvit möjlig endast genom just turistföreningen. Genom denna association har den pekuniära basen vunnits för alla dessa publikationer, hvilka, om de äfven i en framtid skola betala sig genom ökad afsättning, likväl

hittills och ännu någon tid icke kunna hänföras till kategorin af inkomstbringande förlagsartiklar. Det må därför erkännas, att föreningen under sina första värksamhetsår dock i någon mån fört turistsaken framåt och tillika, att det som kunnat göras, i första rummet är en frukt af den starka anslutningen till det uppställda programmet.

Huruvida sedan den enskilde medlemmen allt framgent skall med sin skärf bidra till fortsättning af det påbörjade väcket, är en fråga, hvars besvarande främst beror af en hvars individuella förmåga att uppskatta ett s. k. allmännyttigt och fosterländskt sträfvande, utan att en konkret valuta är att påräkna.

Men i den mån turistsaken utvecklas och en ökad trafik kommer att erkännas som en frukt af en fast organiserad förenings värksamhet, skola väl äfven ekonomiska fördelar kunna ställas i utsikt för dennas medlemmar i form af särskilda rabatter å ångbåtar, o. s. v. En början är till och med redan att anteckna, ty aftal hafva träffats i sådant syfte.

Ansatser äro gjorda till förvärligandet af turistföreningens program, de första stegen äro tagna till den goda sakens främjande. Skall det påbörjade väcket för-lamas på grund af slocknande intresse? Vi tro det ej. En lugn kritik af det som gjorts och allt som billigtvis kunnat göras berättigar till uttalandet af förtröstan därom, att turistsaken allt framgent skall kunna kring sig samla ett allmänt intresse och, förd framåt, uppbäras af ett ständigt växande antal vänner. Af-fallet kan icke vara annat än tillfälligt och öfvergående. Där missnöje rådt, skall det väl vika i den mån föreningen, på grund af vunnen erfarenhet, erhåller en fastare organisation; alla anmärkningar om bristande sammanhållighet och snabbhet i expeditioner skola förstummas och föreningen lifskraftig och stark kunna gå till att lösa sin vackra uppgift: att utvidga kännedomen af Finlands natur och folk.

Som ett dyrbart erkännande af sitt arbete för detta fosterländska mål och som en uppmuntran att fortgå på den beträdda vägen har föreningen genom senaste församlade Ständers samstämmiga votering fått sig tilldeladt ett understöd af 3,000 mark ur Långmanska fonden.

AUGUST RAMSAY.

## Literatur-revy.

### Teologisk och religiös litteratur.

1 januari—1 nov. 1891.

Den teologiska och religiösa litteraturen har under innevarande år vuxit mest genom finska öfversättningar. Med dessa kunna de inhemska arbetena icke tälla i omfång, men väl i mängd. Värdet torde väga jämt.

Af vetenskapliga arbeten märkas endast få. Bäst representeras kyrkohistorien. Ett förtjänstfullt bidrag till vår kyrkas historia är *J. A. Cederbergs* „Några blad ur den finska pietismens historia“ (G. W. Edlunds förlag). Boken skall komplett omfatta omkring 15 tryckark. Läsningen störes något af för ämnet främmande reflexioner med uppbyggligt syfte. Lekmän torde dessutom svärigen reda sig med de talrika latinska och tyska citaten. I detta sammanhang kan nämnas *I. Lagus'* „Neljä keskustelua lihallisen ja saatanan välillä“. Detta lilla häfte är egentligen en dramatisk uppbyggelseskraft, men har historiskt värde för karakteristiken af pietismens älsta stadium i vårt land.

Den hittills tämligen torftiga finskspråkiga apologetiska litteraturen har riktats med leipzigerteologen *C. E. Luthards* föredrag under namnet „Apologeettisia esitelmä kristinuskon perustotuuk-sista“. Arbetet, som i Tyskland upplefvat 11 upplagor, torde till anda och beskaffenhet af gammalt vara känt äfven hos oss. För öfversättningens godhet borgar märket Aatto S. Knapphändigheten i angifvandet af citatens källor måste betecknas som ett missgrepp af öfversättaren. Herm. Råberg har skrivit förordet. Afsedd för utläningar är *E. T. Gestrins* „die Rechtfertigungslehre“ etc. Samma antibeckianska polemik, som bildar innehållet i detta arbete, har den kände förf. förut framställt i flere finska och svenska skrifter.

Bibelkunskapens befordran afse tre arbeten från W. Söderströms förlag. Främst står *Ad. Neovius'* „Raamatun opas“, öfvers. från engelskan. Denna alfabetiska förteckning öfver de viktigaste i bibeln förekommande begreppen är särdeles praktiskt uppställd och förtjänar väl att spridas bland bibelläsare. *V. T. Rosenqvist*, redan förut känd som bibeltolkare, har skrivit en „utläggning af Johannes evangelium“. Utläggningen ansluter sig som en sammanhängande lektyr till evangeliets i enhetliga stycken fördelade, själfständigt öfversatta text. Den sakrika, enkla och varma framställningen skall säkert skaffa boken vänner i hem och skola. En ny finsk öfversättning af nämnda evangelium har *Ludv. Enqvist* utarbetat. Visst är denna i några fall bättre än den gamla öfversättningen. Dock kunna talrika anmärkningar göras både mot upplåtning och språk.

Bland arbeten för kristendomsundervisningen märkas nya upplagor af *K. G. Leinbergs* „Biblisk historia“ (äfven finsk), *A. G. Borg* „Biblian historia“, *Waarans* (*K. A. Houghbergs*) förtjänstfulla „Biblian historia“ för folkskolor och *G. F. Helsingius'* „Handledning till den heliga skrifs kännedom.“ Afsedd för lärare i folk- och småbarnsskolor är *J. H. Tuukkanen* „Aikakaus-jaksallinen johdanto biblian historiaan“. En ny upplaga af *A. O. Blombergs* „Pyhäkoulu ja kodin käsi- ja rukouskirja“, som tillika ger en kort historik öfver söndagsskolan, och en svensk öfvers. af *Eero Hyvärinens* „Handbok för söndagsskolan“ vittna om växande intresse för denna nyttiga inrättning. Katekesundervisningens svåra problem har framkallat två nya lösningsförsök. *A. Kanninen* vill med „Katekismusopetuksen viitteitä“ motarbeta utantill-läsningen och *I.*

*N. Sainios* „Pienokaistemme kristillisyyden opetus“ söker följa den moderna åskådningsundervisningens metod. Ett användbart schema för kyrkohistoriens inlärande i folkskolan ger *A. Kanninens* „Kirkko-historia“. En af *J. A. Maunu* gjord duglig finsk öfvers. af *C. A. Cornelius'* kyrkohistoria har ändtligen utkommit (på W. Söderströms förlag). *I. Päivärinta* har ombesörjt en ändrad upplaga af *Matthias Putkonens* på 60-talet utkomna välmående „Kristillisen siveyden oppi“. Spridd bland allmogen, borde denna bok värka godt för sedernas förädling.

Talrikast representerad är uppbyggelselitteraturen, mest på W. Söderströms förlag. Bland folkets djupa led kan „*O. W. Sengersvärldin* saarnoja“ utgifna af *K. R. Jauhainen* påräkna stor spridning. Det billiga priset (2: 80) för en hel årgång bör locka till köp. Det folkeliga och enkla språket skall tilltala. Af den brokiga predikosamlingen „Vartijaääniä“ utkommer som bäst tredje årgången. Äfven *J. Reijonen* har utsändt ett litet häfte „saarnoja“. Med dessa inhemska predikosamlingar torde *G. E. Alfvegrens* „Vir-kistystä matkalla“, öfvers. af H. Aatami hafva svårt att konkurrera (G. W. Edlunds förlag). Priset är för högt (c. 7 mk). Af *Otto Funckes* med rätta omtyckta skrifter föreligger numera fullständig också „Leipä ja miekka“, öfvers. af Aatto S., och som öfvertryck däraf „Voitko kuolla rauhassa?“ I stil med Gamla testamentets profeter har *M. Rosendal* med anledning af vårt politiska läge för tillfället skrivit sin imponerande straffpredikan öfver Finlands folk „Sureko Suomi Jumalan mielen mukaan?“ (äfven på svenska). Den Gummeruska publikationen af *Krist. Scribers* „Sielun aarre“ närmar sig sin afslutning. Yttermera hafva utkommit diverse smärre uppbyggelseskrafter såsom af *C. H. Spurgeon* „Tähtäpäitä“ (2 uppl.), *Drummond* „Rauha olkoon teille“ och „Muutettu elämä“, *Fricke* „Älä pelkää“, *Cuyler* „Jumalan valkeus“ m. fl. öfversättningar.

K. TALLQVIST.

### Historia.

Det faller genast i ögonen att fäderneslandets historia så godt som uteslutande är föremålet för våra historieforskares arbete, vare sig de skriva på svenska eller finska. Men på detta område är arbetet utomordentligt lifaktigt. Halfannat tiotal publikationer, och af dessa icke en enda, som ej skulle behandla Finlands historie! Efterföljande redogörelse är så vidt möjligt hällen i kronologisk ordning efter den tid af vår historia förenämnda publikationer behandla.

Våra finskatalande förfäders kultur under den förhistoriska perioden belyses i tvänne akademiska afhandlingar. Hr *Hj. Appelgren* beskriver „Finlands fornborgar“, eller rättare branta backar med mer eller mindre tydliga spår af ruiner efter primitivt uppförda borgar. Förf. anser dem förskrifva sig från den senare järnåldern och hednatidens slut. Han redogör för kring 70 stycken sådana „linnat“, mestadels belägna söderom de stora sjöarna, i Egentliga Finland, södra Tavastland och vid Ladogas västra strand, således i trakten för fornfinnarnes boningsplatser, hvarför och förf. anser dem vara tecken på en ursprunglig finsk kultur före svenska väldets tider. — Hr *A. W. Forsman* belyser i sin doktorsafhandling „Pakanuuden aikainen nimistö“ samma period och söker genom undersökningar om de grunder, enligt hvilka fornfinnarna bildade sina person- och familjenamn, få en inblick uti deras andliga lif.

Arbetet tillhör dock mera språkforskningen än historien. — Hr *J. W. Ruth* egnar en uppsats i „Historiallinen arkisto“ åt rågången mot Ryssland på denna tid och kommer till det resultat, att före den svenska eröfringen Kymmene elf var gräns mellan riket Novgorod och de oberoende finska stammarna.

1500-talets senare del är föremål för särskilda delvis betydande arbeten. Hr *H. G. Fontell* kommer innan årets utgång att utge första häftet af ett historiskt-statistiskt verk om Finlands sölfskattregister för år 1571. Sölfskatten var en personlig beskattning, som det nämnda året öfvergick hela Finland, och af skattelängderna, hvilka äro fullständigt i behåll för alla landskap utom Österbotten och Karelen, får man en intressant inblick i förmögenhets- och befolkningsförhållandena på den tiden. Inrågavarande publikation innefattar Egentliga Finlands skattelängder och torde innehålla kr. 140 sidor tabeller. — En annan källskrift för studium af denna period är *Hertig Johans af Finland Diarium öfver utgångna bref*, af K. G. Leinberg. Hr Leinberg har i svenska riksarkivet påträffat en förteckning jämte kort resumé af de ämbetskrifvelser, Hertig sedermera konung Johan utfärdat mellan åren 1556—1571. Det är början af detta diarium till 1563 hr Leinberg utger. Hertig Johan innehade under denna tid en stor del af Finland i förlänning, och Åbo stad var förvaltningens medelpunkt, där hertigen höll Hof och där ock de flesta af hans ämbetsbref äro dagtecknade. Det är som ett bidrag till Åbo stads historia under denna period utg. betecknar sin publikation, hvilken utkommit på föranstaltande af Bestyrelsen för Åbo stads museum. — De tvänne sistnämnda arbetena äro att betraktas som materialsamlingar. Hr *J. S. Pajulas* vidlyftiga på finska skrifna akademiska afhandling om „Finska kyrkans tillstånd på liturgiska stridens tid“ lär ock främst ha sitt värde som materialsamling, medan bearbetningen däraf torde utfallit något ojämn. Som intressantast anföres förf:s redogörelse för de finska studerande, hvilka på denna tid genomgingo utländska jesuitkollegier för att sedan egna sin tjänst åt den katolska reaktionens i sitt fädernesland. — I samma ämne har samtidigt hr *K. G. Leinberg* publicerat en uppsats i Historiallinen arkisto under titel: „Om finska studerande i jesuitkollegier“. — En längre afhandling i Historiallinen arkisto af hr *J. W. Ruth* „Suomen rälssimiesten sineteistä“ ger en inblick i frälseförhållanden på samma tider. Med heraldikens tillhjälp kommer förf. bl. a. till det resultat att det adliga fräset ej var personligt utan följde med gården och vid köp öfvergick i annans ego, hvarför de adliga familjerna ofta hade tvänne vapen, gårdens och familjens. — Till samma tidsperiod kan man ock föra hr *C. Bonsdorffs* utförliga monografi öfver „Nyen och Nyenskans“, hvartil förf. samlat ett rikt material från arkiven i Stockholm och Helsingfors, i Reval, Narva och Dorpat. Det var egentligen förf:s afsikt att utge andra delen af Hippiings 1836 utkomna beskrifning af Nyenskans, hvars publicering afbröts med första delen. Men detta manuskript, som i bristfälligt skick befinner sig i Vetenskaps-Akademiens i Petersburg värjo, ha vederbörande där ej velat utlämna, emedan de själve länge sedan tänkt revidera och utge manuskriptet, ehuru det ej ännu kommit att bli af.

Bland de mest betydande materialsamlingar för inhemsk historieforskning bör nämnas „Åbo Akademis studentmatrikel“, ånyo upprättad af *W. Lagus*. Vid Åbo brand 1827 förstördes äfven akademis matrikel ända från dess stiftelse, och denna matrikel är det som statsrådet *Lagus* åtagit sig att ur dess aska ånyo upprätta. Ett ganska torftigt register öfver matrikeln, hvilket händelsevis räddades, de särskilda „nationernas“ matriklar, jämte en mängd både tryckta och otryckta urkunder ha varit de källor, på hvilka forskaren fått pröfva sitt skarpsinne och sitt tålamod, tills det

lyckats honom att, om ock med en eller annan lucka, framtrolla ånyo en förteckning öfver de längesen försvunna studentgenerationerna. Arbetet har utkommit bland Skrifter af Svenska literatursällskapet i Finland. Första häftet utkom våren 1889 och för några veckor sedan det tredje häftet, hvarmed matrikelns första del är fullbordad. — Den värksamma bestyrelsen för Åbo stads museum, hvilken redan tidigare i denna öfversikt omnämts, har under året fortsatt sin stora publikation af „Utdrag ur Åbo stads dombok“ med åren 1633—34 och 1635. Redigeringen, som tidigare omhänderhafts af hr C. v. Bonsdorff, har denna gång besörjts dels af hr *George Granfelt*, dels af hr *T. Hartman*. Bland mångskiftande ärenden af lokal natur i den mest brokiga blandning, rörande drätsel, byggnadsväsendet, gatuläggningen, handtvärkerierna, förekomma nu och då äfven frågor af allmänare intresse. Sin egentliga betydelse ha de dock för Åbo stads historia. — Ännu är att anteckna ett arbete beträffande Åbo historia. Under titeln *Analecta archeologica Fennica* har Arkeologiska kommissionen för afsikt att utge en serie skildringar af Finlands märkeligare fornminnen, och N:o 1 öppnar raden med en studie öfver Åbo slott af A. H. Snellman eller rättare en samling material till dess byggnadshistoria, sammanställd med ledning af slottets gamla räkenskaper och inventarieförteckningar. Arbetet ätföljes af flere värdefulla och vackra plankartor, profiler och ritningar af slottet från 16- och 1700-talen. — Ätten Tigerstedts tvåhundraåriga tillvaro illustreras af hr *Edv. Sev*. Tigerstedt *Anteckningar om adeliga ätten Tigerstedt 1691—1891*, hvilka bringa i dagen flere nya detaljer, särskildt af intresse vid episoderna från förgångna tidens landsföljder, hvori flere af ättens medlemmar deltagit. — Hr *A. H. Snellmans* Österbottniska afdelnings historia, hvars första häfte utkom i förra året och omfattar åren 1640—1713, har nu genom föreliggande andra häfte blifvit afslutadt. Förf. har därmed dock ej kommit längre än till början af vårt sekel.

Hr *A. Neovius* „Publikationer ur de Alopæiska pappren“ är en efterdyning från den uppsjö af historiska och politiska skrifter och broskyrer, som i fjolas uppstodo hos oss med anledning af den ryska polemiken. De ha emellertid icke tillvunnit sig kritikens bifall. Biskop M. J. Alopæi efterlämnade papper hade med lämpligt urval och en biografisk inledning kunnat erbjuda material till en ganska intressant publikation, men utg., som icke torde höra till de professionela forskarene, har utan kritik aftryckt i brokigaste blandning de mest olikartade aktstycken.

Det skulle ännu gälla att redogöra för en massa artiklar i olikartade ämnen, införda dels i tidskrifter, dels i vetenskapliga samlingar, men denna redogörelse har redan blifvit alltför vidlyftig. Bland författare ha antecknats: hrr *Prosterus*, *Schybergson*, *V. Vassenius*, *Tallqvist*, *P. Nordman*, *Gebhardt*, *K. Grotenfett* m. fl. Också dessa artiklar röra sig för det mesta på området af den inhemska historien, hvilken är nästan uteslutande föremål för den lifliga verksamhet, hvars resultat för året vi i ofvanstående sökt framställa.

B. ESTLANDER.

## Geografi.

På den geografiska litteraturens område har under senaste år försports stor lifaktighet. Därtill bidrager i främsta rummet de arbeten, som publiceras af våra två till åren unga men verksamma geografiska sällskap. *Sällskapet för Finlands Geografi* vill genom befordrandet af vetenskapliga forskningarna arbeten för kännedomen om vårt land och offentliggör i *Fennia*, hvilken utkommer i 1 å 2 volymer årligen resultat af dessa arbeten. I vol. 3, utkommen

under 1890, märkas utom sekreterarens årsberättelse öfver sällskapets verksamhet flera längre uppsatser, såsom: Skildring öfver en naturvetenskaplig resa genom ryska Lappland 1889 af A. O. Kihlman, Geologiska iakttagelser öfver Kola halfön af W. Ramsay, m. fl. I uppsatsen: Folktillväxten i Finland 1751—1885 ger A. Boxström en inblick på det gebit, där hans stora under hösten utkomna arbete: Jämförande befolkningsstatistik, rör sig. De flesta artiklar i Fennia ätföljas af en resumé på franska eller tyska, då Sällskapet står i skriftutbyte med flera lärda föreningar inom utlandet och vill bringa till kännedom äfven där hvad som på detta område arbetas hos oss.

*Geografiska föreningen* söker genom utdelandet af stipendier för forskning inom Finland, genom sin Tidskrift och medels föredrag väcka intresse för Geografins studium. I Tidskriften, som utkommer i 6 häften årligen, ingå dels längre originala uppsatser främst rörande eget land, dels resuméer från andra Tidskrifter äfvensom Literaturanmälan. Af mera betydande arbeten ingående i senaste årgång må nämnas en af Föreningens stipendiat mag. J. E. Rosberg afgifven berättelse om hans forskningsresa i nordöstra Sodankylä 1890. En kartskiss och flera ljustrycksplanscher ätfölja densamma. Om Tavastmons och Tammerfors åsens glacialgeologiska betydelse äfvensom Rullstensåsar i Petäjävesi af R. Herlin, utgöra viktiga inlägg till kännedomen om vårt land. Likaså Djupförhållanden i Skärgårdshavet och Ålands haf äfvensom bottenens beskaffenhet af O. Nordqvist. Bland skildringar från främmande land tilldrar sig främst uppmärksamheten en längre, genom flera häften fortlöpande redogörelse öfver Przevalskijs resa i Central Asien, utarbetad af G. Fraser. Delvis samma trakter skildras af A. O. Heikel i hans resa i Sajanska bärgen. Geografiska föreningens ordförande dr R. Hult har för årsmötet utarbetat en Geografisk revy för 1890—91. Däri följer man forskare, hvilka utfört färder i de skilda världsdelarna, och blir bekant med större specialarbeten utkomna i olika land. Denna revy ingår i senast utkomna häfte, där läsaren bland annat äfven finner en intressant uppsats om förekomsten af flygsand i det inre af Finland, iakttagelser gjorda af R. Hult. I sammanhang med Geogr. föreningens arbeten bör ej glömmas en på tyska afgifven redogörelse öfver geografiundervisningen vid Universitetet, våra skolor och Seminarier utarbetad af R. Hult och A. Lönnbeck för Geografiska Kongressen i Bern, där Föreningen exponerade undervisningsmaterial såsom kartverk och fotografier, hvilka tillvunno sig förtjent uppmärksamhet.

Ett betydande och värderikt arbete om Finland har under året afslutats. Det är Finlands Geografi af *K. E. F. Ignatius*, påbegynt redan 1881, hvaraf tredje häftet nu föreligger. Med detta häfte, som innehåller redogörelse för landets bebyggande, befolkningen och dess växlingar samt landets hufvudnäringar, är den allmänna delen medhunn. Återstår att hoppas det ett så intressant arbete må uti en ortbeskrifning öfver Finland få sin afslutning.

På goda geografiska läroböcker för våra skolor har länge varit brist. Man erkände det föräldrade hos dem som användes, men de begagnades i brist på bättre. Nu har lif försports äfven här och lämna till och med flera böcker oss valet fritt. Af *Elis Lagerblads* skolgeografi har andra upplagan, till plan och uppställning den första något olik, utkommit. Bortseende från politisk geografi mer än förr ansågs nödvändigt, följer den tidens fordran att göra eleverna bekanta med jordens utseende, lagarna för olika klimat, orters växt- och djurvärd.

Af samma författare har i höst utgifvits en rikt illustrerad lärobok för den förberedande geografiundervisningen. För samma

ändamål har på finska utarbetats en namnförteckning af *Alli Nissimän*. För Folkskolan har ej mindre än 2 svenska och 1 finsk geografi framträd. Den af *O. Dannholm* har redan hunnit pröfvas och befunnits god såsom innehållande det viktigaste i folkskolas kurs kan medhinna. *A. Allardt* bjuder i sin bok på ett kunskapsmått något mindre till omfång och till uppställning mindre lyckadt än den förra, men har flera bilder, särskildt från eget land att uppvisa. Den finska af *A. Genetz* närmar sig mest denna senare.

A. NORDMAN.

## Statistik.

Statistiken är ett kunskapsgebiet, som just inte kan skryta öfver synnerlig popularitet. Felet är väsendtligen hennes eget. Hon talar ett tungrodt språk, siffrornas. Hennes alster framträda och måste framträda i mer eller mindre omfattande volymer i stort och tråkigt format och till pris, som kunna skrämja bort t. o. m. en köplysten.

Men äfven publiken har sitt fel i statistikens impopularitet. Den förstår icke att uppskatta den sakliga och klara belysning statistiken i så många riktningar lemnar och den rika nytta hennes sifferkolonner kunna göra både forskning och praktisk verksamhet. Publiken gör sig icke mödan att knäcka det hårda och torra skallet för att komma till kärnan.

En förändring till det bättre synes dock äfven i vårt land i detta afseende hålla på att bryta sig igenom.

Härtill skall väl ock i sin mån medverka det stora arbete: „*Jemförande Befolkningsstatistik. Med särskildt afseende å förhållandena i Finland*“, hvilket direktorn för statistiska centralbyrån, statsrådet *A. Boxström* nyligen med bidrag af statsmedel utgifvit. Å bokens 398 sidor tecknas i ett populärt och klart språk de allmänna konturerna af den statistiska vetenskapens och specielt befolkningsstatistikens teorier och viktigaste problem. Jämsides dermed redogöres tillika för de faktiska förhållandena på befolkningsstatistikens vidsträckt gebit i eget och främmande land. Hvad i detta arbete meddelas om statistikens stora hufvudakta: nativitet, mortalitet, äktenskapsfrekvens, befolkningens antal, dess fördelning efter kön, ålder, civilstånd m. m. utgör säkerligen för de flesta läsare en lika intressant som lärorik vandring på kunskapsområdet, okända och kanske oanade, så nära de än i verkligheten ligga oss en hvar. Framställningen illustreras af ett rikligt siffermaterial och en mängd diagram.

Omnämnas bör äfven i detta sammanhang sluthäftet 3 af senator *K. F. Ignatius*' arbete „*Finlands geografi*“, hvori meddelas särskilda, delvis kartografiskt åskådliggjorda bidrag till vår befolkningsstatistik, isynnerhet för äldre tider. Dessa bidrag hafva ett så mycket större värde, som de hvilat på grundvalen af historisk forskning.

Den officiella statistiken erhåller årligen nya bidrag i främsta rummet genom statistiska centralbyråns publikationer, men äfven genom andra centrala verks årsredogörelser. Dessa hafva nämligen sedan några år tillbaka delvis erhållit en mer statistisk affattning än förr och under resp. serienummer inrangerats bland „*Bidrag till Finlands officiella statistik*“, som nu omfattar 21 skilda serier. Under det förgångna året hafva följande nya „bidrag“ utkommit: *Öfversigt af folkmängdsförändringarna 1889* samt *Fattigvårdsstatistik för åren 1881—1887 (af statistiska centralbyrån)*; samt årsredogörelser af följande verk och myndigheter: *medicinalstyrelsen; öfverstyrelsen för skolväsendet; fångvårdsstyrelsen; poststyrelsen; postsparbanksstyrelsen; öfverstyrelsen för landmäteriet*;